

XV A. ANTKAKLĖS LIETUVOS DIDŽIOJOJE KUNIGAİKŠTYSTĖJE

EUGENIJUS SVETIKAS

Straipsnyje nagrinėjamos vėlyvųjų viduramžių kapinyuose rastos antkaklės. Jos klasifikuotos į penkis tipus. Antkaklių chronologijai nustatyti sudaryti koreliaciniai klasteriai. Jų duomenys parodo, kad visų tipų antkaklių chronologija gali būti apibrėžta XV a. pirmąja puse. Klasteriuose nėra aiškių duomenų, kuriais remiantis antkakles būtų galima datuoti XIV a. pabaiga arba XV a. antrąja puse. Antkaklės rastos moterų ir vaikų kapuose. Iki šiol nėra duomenų, kad XIV a. pabaigoje–XV a. su antkaklėmis būtų palaidoti vyrai.

Reikšminiai žodžiai: antkaklė, koreliacinis klasteris, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, Medininkų vyskupija.

The article deals with the necklaces found in the cemeteries of Middle Ages. They are classified by five types. For fixing of chronology for necklaces, the correlation clusters are made. Their data show that the chronology for necklaces of all types may be defined by the first half of the 15th c. The clusters do not contain any clear data on the basis of which the necklaces could be dated back to the end of the 14th c. or the second half of the 15th c. The necklaces were found in graves of women and children. So far there are no data to say that at the end of the 14th c. – the 15th c. men were buried with necklaces.

Keywords: necklace, correlation cluster, Grand Duchy of Lithuania, Medininkai diocese.

Istoriniai šaltiniai ir archeologijos duomenys rodo, kad antkaklės buvo valdžios ir turtingumo simbolis. Pasak A. Arcichovskio, antkaklės senovės Rusijoje turėjo dvejopą reikšmę – kaip moters papuošalas ir vyro išskirtinumo ženklas (Арциховский, 1948, c. 258). Be to, jis yra atkreipęs dėmesį į rusų metraščių miniatiūrų vestuvių scenas, kai ant jaunikio ir jaunosios kaklo vaizduojamos vytos antkaklės (Арциховский, 1944, c. 102, pav. 31). Lietuvos teritorijoje antkaklės pasirodė I tūkst. prieš Kristų ir buvo nešiojamos iki XV a. pirmosios pusės. Istoriografijoje paskelbta daug įvairių laikotarpių antkaklių. Išsamiai ir kruopščiai klasifikuotos I–XIII a. antkaklės, sudaryti jų radimo vietų sąrašai (LAA, 1978, p. 10–33), deja, XIV a. pabaigos–XV a. jos liko neklasifikuotos. Šio laikotarpio antkaklės iš Šlapgirio (Urbanavičius, 1967, p. 58–60), Rumšiškių (Urbanavičius, 1970, p. 16–17), Jakštaičių (Urbanavičius, 1979, p. 134–141), Karmėlavos (Rickevičiūtė, 1995, p. 75) ir Kuršų (Valatkienė, 1995, p. 225–226) kapinynų aprašytos išspausdintoje atskirų kapinynų me-

džiagoje. Šlapgirio antkaklės datuotos XV–XVI a. (Urbanavičius, 1967, p. 60). Pasak V. Urbanavičiaus, antkaklės į pagyvenusiu moterų kapus galėjo patekti kaip vestuvinio apdaro dalis, nešiota tik jaunystėje, be to, jos yra savotiškas etalonas, įkapių turtingumu išskiriantis šiuos kapus (Urbanavičius, 1979, p. 134–135).

Vieną XIV a. pabaigos–XV a. antkaklių tipą yra aprašęs lenkų tyrinėtojas Mateušas Boguckis. Nagrinėdamas XI a. Brodzikovo (Brodzikowo) sidabrinų papuošalų lobį jis surinko ir sukatalogavo pintas antkakles su plokštelėmis galuose iš įvairių kraštų, taip pat ir iš Lietuvos bei Baltarusijos. Vienos šio tipo antkaklės yra sidabrinės ir rastos atsitiktinai arba lobiuose, o kitos – varinės ir rastos XV a. kapuose. M. Boguckis suabejojo tokių antkaklių V. Urbanavičiaus pateiktu datavimu XVI a. pradžia, nes, pasak jo, chronologija nustatyta pagal jų koreliaciją su skardinėmis (II tipo) segėmis, kurios nėra pakankamai išanalizuotos (Bogucki, 2003, p. 189, 191–192, 204, 206–208, lent. XI:1–7).

Iš viso antkaklių rasta daugiau kaip 40 kapų iš 14 Lietuvos vėlyvųjų viduramžių kapinynų¹. Be to, dar per 20 antkaklių arba jų fragmentų, analogiškų rastosioms kapuose, rasta atsitiktinai². Jas skirstome į penkis tipus.

I tipas

Šio tipo antkaklės nuo kitų XIV a. pabaigos–XV a. skiriasi tuo, kad jų galai užbaigti kilpa ir kabliuku arba tik kilpelėmis ir kabliukais. Pastarųjų yra dvi – Paprūdžio k. 9 antkaklė suvyta iš dviejų vielų, kurių galai užbaigti kilpelėmis, o Šulaičių k. 27 – suvyta iš trijų vielų, kurių galai užlenkti ir sudaro lyg kabliukus. Vienos šio tipo antkaklės suvytos iš dviejų, kitos iš trijų, o dar kitos – iš keturių vielų. Lankečiai – dvigubi ir trigubi. I tipo antkaklių skersmuo įvairuoja nuo 12 iki 18 cm. 11 kapų iš 9 kapinynų rasta po vieną I tipo antkaklę³.

Šio tipo antkaklių koreliacinį klasterį (1 pav.)⁴ sudaro apie 80 radinių. Dviejuose Vilniaus vyskupijos kapuose šios antkaklės rastos kartu su II tipo LDK pinigėliais. Koreliaciniai duomenys rodo, kad I tipo antkaklės gali būti datuojamos gana plačiai, t. y. XV a. pirmąja puse. Klasteryje nėra aiškių duo-

menų, kuriais remiantis tokias antkakles galima būtų datuoti XIV a. pabaiga arba XV a. antrąja puse.

Devynios I tipo antkaklės rastos Medininkų vyskupijos ir dvi vakariniuose Vilniaus vyskupijos kapinynuose. Be to, viena vienalaikė šio tipo antkaklė žinoma ir iš Livonijos⁵. Ji gali būti reikšminga nagrinėjant konfesinius ryšius tarp LDK bei Livonijos, nes rasta kape, kuriame buvo ir skardinė II tipo segė.

II tipas

Į atskirą tipą išskirta pavienė antkaklė, kuri rasta Jakštaičių k. 169. Šios antkaklės galai panašūs į I tipo antkaklių, t. y. vienas galas užbaigtas kilpa, o kitas kabliuku. Tačiau nuo I tipo ji skiriasi tuo, kad kabliukas išlenktas iš pailgos plokštelės. Antkaklė suvyta iš dviejų vielų, o lankelis – trigubas. Plokštelėje iš įmuštų taškučių sukomponuoti trikampiai ir X formos kryželiai. Koreliacinius II tipo antkaklės duomenis sudaro kauri kriauklelių vėrinys, dvi žiedinės skirtingų tipų segės, amuletas, vienas pintas ir du skardiniai žiedai bei peilis medinėmis kriaunomis (2 pav.). Sprendžiant pagal šiuos duomenis, II tipo antkaklės iš Jakštaičių k. 169 chronologija gali būti apibrėžta XV a. pirmąja puse.

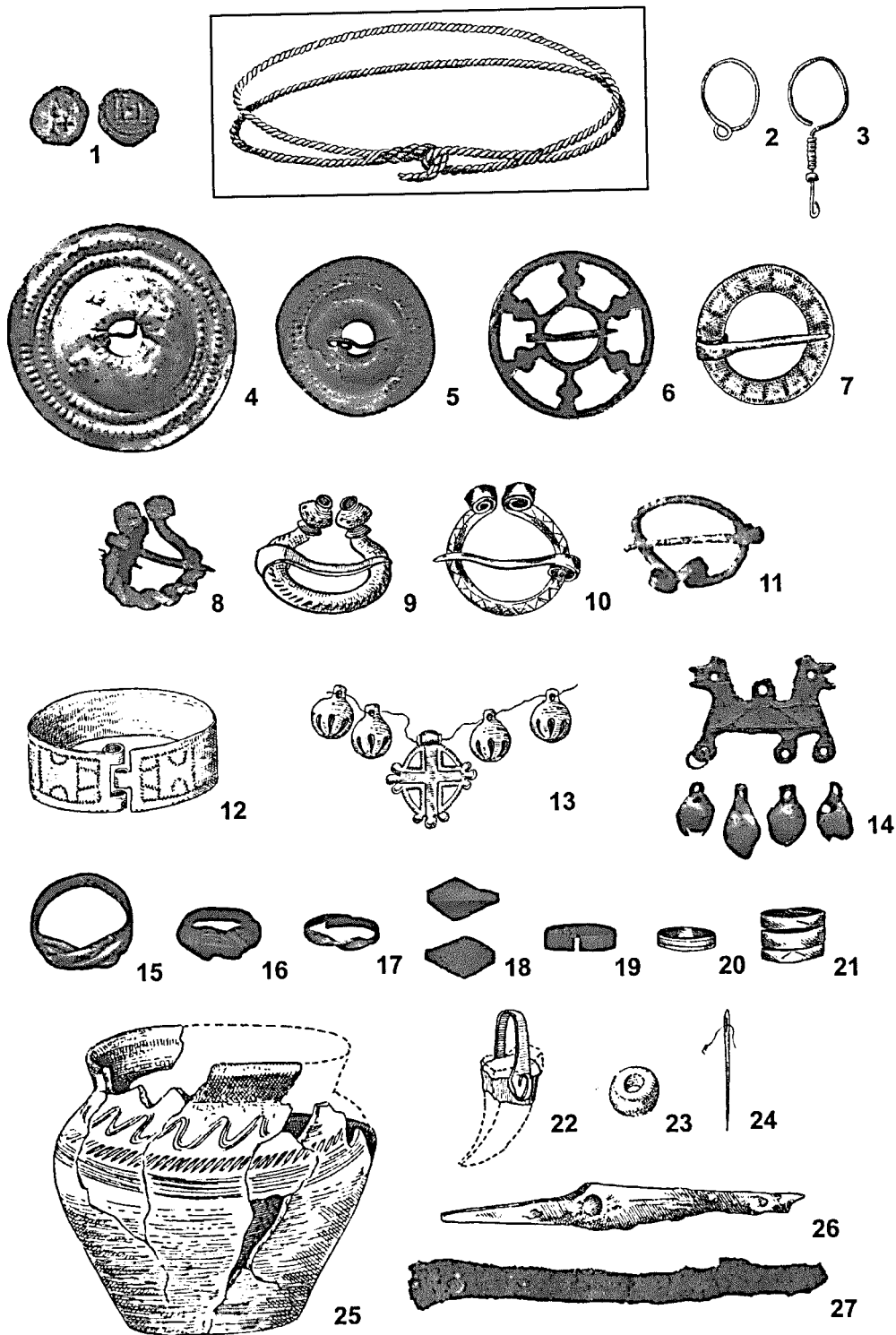
¹ Antkaklės rastos kapuose: Aleknų k. 22, 26, 37, Jakštaičių k. 5, 39, 45, 73, 151, 166, 169, 210, Jonelaičių k. 2, Karmėlavos k. 31, 67, Kuršų k. 2, 3, 4, 6, 8, 20, 25, 37, 46, 51, Paalksnių k. 25, 29, 34, Paežerio k. 142, 144, Paprūdžio k. 9, 35, Perkūniškės k. 2, Pribitkos k. 19, 59, degintiniame k. 1, Rumšiškių k. 45, 121, Šilelio k. 13, Šlapgirio k. 8, 9, 10, Šulaičių k. 27.

² Antkaklės arba jų fragmentai, rasti atsitiktinai: Adakave (2), Antininkuose, Arglaičiuose, Balčiuose, Kontrimų dvare, Kretingos apylinkių (?) lobyje, Kumpikuose, Kuršuose (7), Paalksniuose (2), Paežeryje, Patumšaliuose, Skuratove, Šakarnioje, Tolišiuose, Ubiškėje, Varniuose, Vorobji.

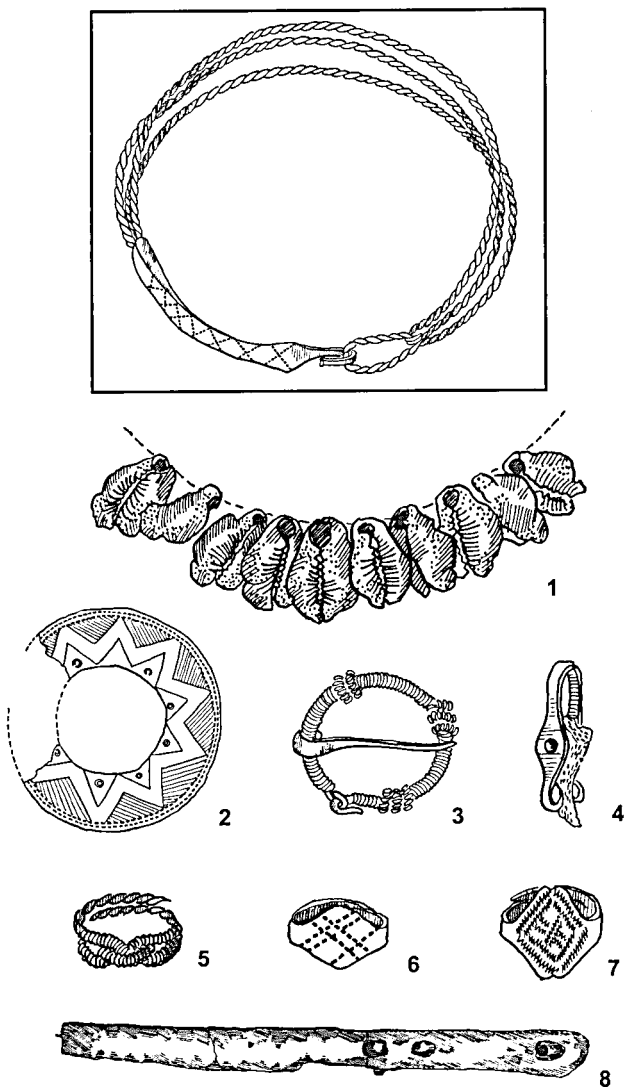
³ I tipo antkaklės rastos: Aleknų k. 22 (lent. I:1), Jakštaičių k. 166 (lent. I:2), 210 (lent. I:3), Karmėlavos k. 31 (lent. I:4), 67 (lent. I:5), Kuršų k. 37 (lent. I:6), Paprūdžio k. 9 (lent. II:1), Perkūniškės k. 2 (lent. II:2), Pribitkos k. 19 (lent. II:3), Rumšiškių k. 121 (lent. II:4), Šulaičių k. 27 (lent. II:5).

⁴ I tipo antkaklių koreliacinį klasterį sudaro: II tipo LDK pinigėliai (Karmėlavos k. 31 (3), 67 (3); auskarai (Karmėlavos k. 31, 67 (2); skardinės II tipo segės (Aleknų k. 22 (2), Karmėlavos k. 31, 67 (3), Kuršų k. 37 (2), Pribitkos k. 19 (3); segė su rato simboliu (Karmėlavos k. 67); omega segės (Aleknų k. 22, Jakštaičių k. 166, 210, Kuršų k. 37, Perkūniškės k. 2, Pribitkos k. 19); žiedinės segės (Jakštaičių k. 166); vėriniai (iš žvangučių ir kryželio – Karmėlavos k. 67; iš žvangučių – Kuršų k. 37); vadinamasis zoomorfinis kabutis (Rumšiškių k. 121); apyrankės (Karmėlavos k. 67 (2); žiedai (Aleknų k. 22 (3); Jakštaičių k. 166 (5), 210 (3), Karmėlavos k. 31 (3), 67 (2); Kuršų k. 37 (4); amuletai (Aleknų k. 22, Jakštaičių k. 166, 210, Karmėlavos k. 67, Kuršų k. 37); verpstukai (Karmėlavos k. 67, Paprūdžio k. 9); įtveriamieji peiliai (Jakštaičių k. 166, Karmėlavos k. 31 (2), 67, Rumšiškių k. 121, Šulaičių k. 27); peiliai medinėmis kriaunomis (Aleknų k. 22, Perkūniškės k. 2); peiliai su kaustytomis makštimis (Kuršų k. 37); grandys (Aleknų k. 22, Jakštaičių k. 166, Karmėlavos k. 67); grandinė (Paprūdžio k. 9); sagos (Karmėlavos k. 31, 67); puodai (Karmėlavos k. 31, 67, Kuršų k. 37); adatos (Karmėlavos k. 67 (2)); įvijos (Jakštaičių k. 166); neaiškios paskirties dirbiniai (Jakštaičių k. 166).

⁵ Livonijos Dobelės kapinyno k. 740 I tipo antkaklė rasta kartu su skardine II tipo 5-ojo varianto segė, XIV a. antrąja puse datuojamu Meklenburgo brakteatu, vėriniumi, susidedančiu iš stiklo karolių, kauri kriauklelių, Prancūzijos skaičiavimo žetono ir žvangučių, vadinamuoju zoomorfiniu pakabučiu, žvaigždine sege, 2 šešialapėmis rozetinėmis segėmis, 3 omega segėmis ir žiedine sege (Dobele, 2004, p. 50, pav. 3).

1 pav. I tipo antkaklių koreliacinis klasteris: 1 – II tipo LDK pinigėlis, 2–3 – auskarai, 4–11 – segės, 12 – apyrankė, 13 – vėrinys, 14 – kabutis, 15–21 – žiedai, 22 – amuletas, 23 – šiferinis verpstukas, 24 – adata, 25 – puodas, 26–27 – peiliai.
 8 – Aleknu k. 22; 7, 10, 22 – Jakštaičių k. 166; 9, 20–21 – Jakštaičių k. 210; 3–4, 15, 19, 26 – Karmėlavos k. 31; 2, 6, 12–13, 16, 23–25 – Karmėlavos k. 67; 5, 17–18 – Kuršų k. 37; 11, 27 – Perkūniškės k. 2; 14 – Rumšiškių k. 121.

2 pav. II tipo antkaklės koreliaciniai duomenys: 1 – kauri kriauklelių vėrinys, 2–3 – žiedinės segės, 4 – amuletas, 5–7 – žiedai, 8 – peilis medinėmis kriaukėmis.

1–8 – Jakštaičių k. 169.

III tipas

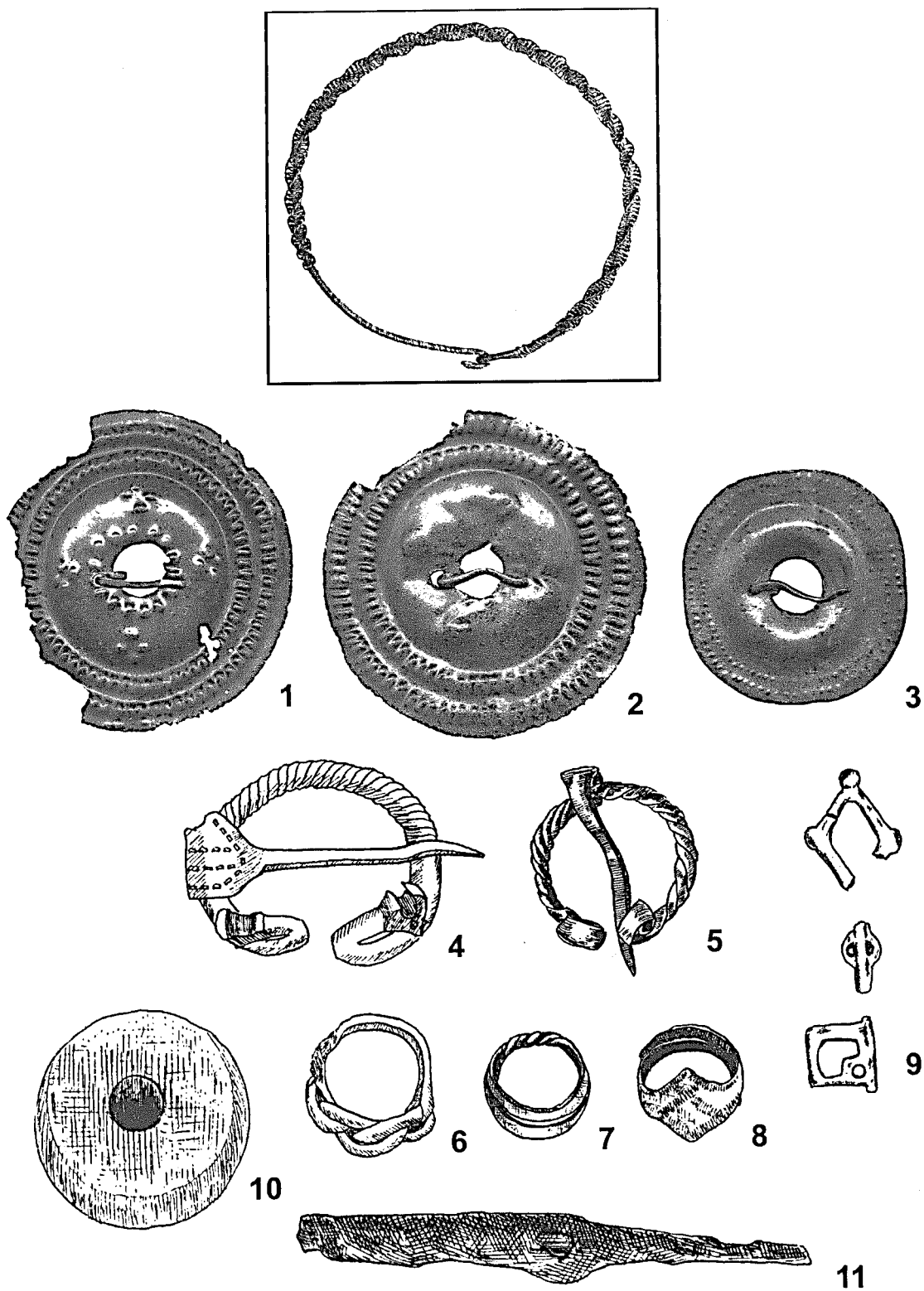
Į III tipą išskirtos antkaklės, kurių lankelis ažūrinis, supintas iš daugelio vielyčių, o galai, kaip I ir II tipo antkaklių, užbaigti kilpa ir kabliuku. Šlapgirio

k. 10 rastos šio tipo antkaklės pynimo techniką išnagrinėjo ir aprašė Vytautas Urbanavičius: „*Ji supinta iš 8 vielų. Viena storesnė (1,5 mm skersmens) viela naudota kaip lankelio ašis. Pynimui naudotos trigubai plonesnės (0,5 mm skersmens) vielos. Antkaklė baigiasi kilpele ir kabliuku. Jos skersmuo – apie 17 cm. Pinama buvo taip. Iš pradžių vienas storosios vielos galas apsukamas pynimui naudojamomis 3 plonesiomis vielomis, perlenkus jas pusiau. Iš to apvynioto storosios vielos galo sulenkama antkaklės kilpelė. Iš 3 sulenktų plonųjų vielų gaunamos 6 vielos, prie kurių pridėjus 7 tokio pat storio vielas, pradeda lankelio pynimas. Pinant visos plonosios vielos padalijamos į 3 grupes, kurių vieną sudaro 3 vielos, o kitas 2 – po 2 vielas. Visos plonosios vielos turi būti palenktos statmenai lankelio ašiai. Ašinė viela laikoma kairėje rankoje vertikaloje padėtyje kilpele žemyn. Dešiniąją ranką apatinė viela iš trejeto grupės užlenkiama aukštyn, prigludžiama prie ašinės vielos iš dešinės jos pusės ir prilenkiama prie arčiausiai esančios dvejeto vielų grupės, kuri, prilenkus prie jos dar vieną, tampa trejeto grupe. Tada nuo šio trejeto vėl imama žemiausiai esanti viela ir visas procesas kartojamas. Tai daroma tol, kol gaunamas norimas pynutės ilgis. Kiekviena viela, ją lenkiant, pasitraukia per savo storį į dešinę pusę, dėl to gaunama tribriaunio grąžto formos pynė. Nupynus reikalingo ilgio antkaklės lankelį, likę plonųjų vielų galai apvyniojami aplink ašinę vielą, iš kurios sulenkiamas antkaklės kabliukas“ (Urbanavičius, 1967, p. 59). Žinome 7 šio tipo antkakles⁶. 6 rastos Medininkų vyskupijos kapuose, o viena – Skuratove, dabartinės Baltarusijos teritorijoje. Pastarasis radinys kelia abejonių, ar jis buvo rastas būtent šioje vietovėje. Tai XIX a. pabaigos baltarusių kolekcininko rinkinys, į kurį radiniai galėjo patekti iš Žemaitijos.*

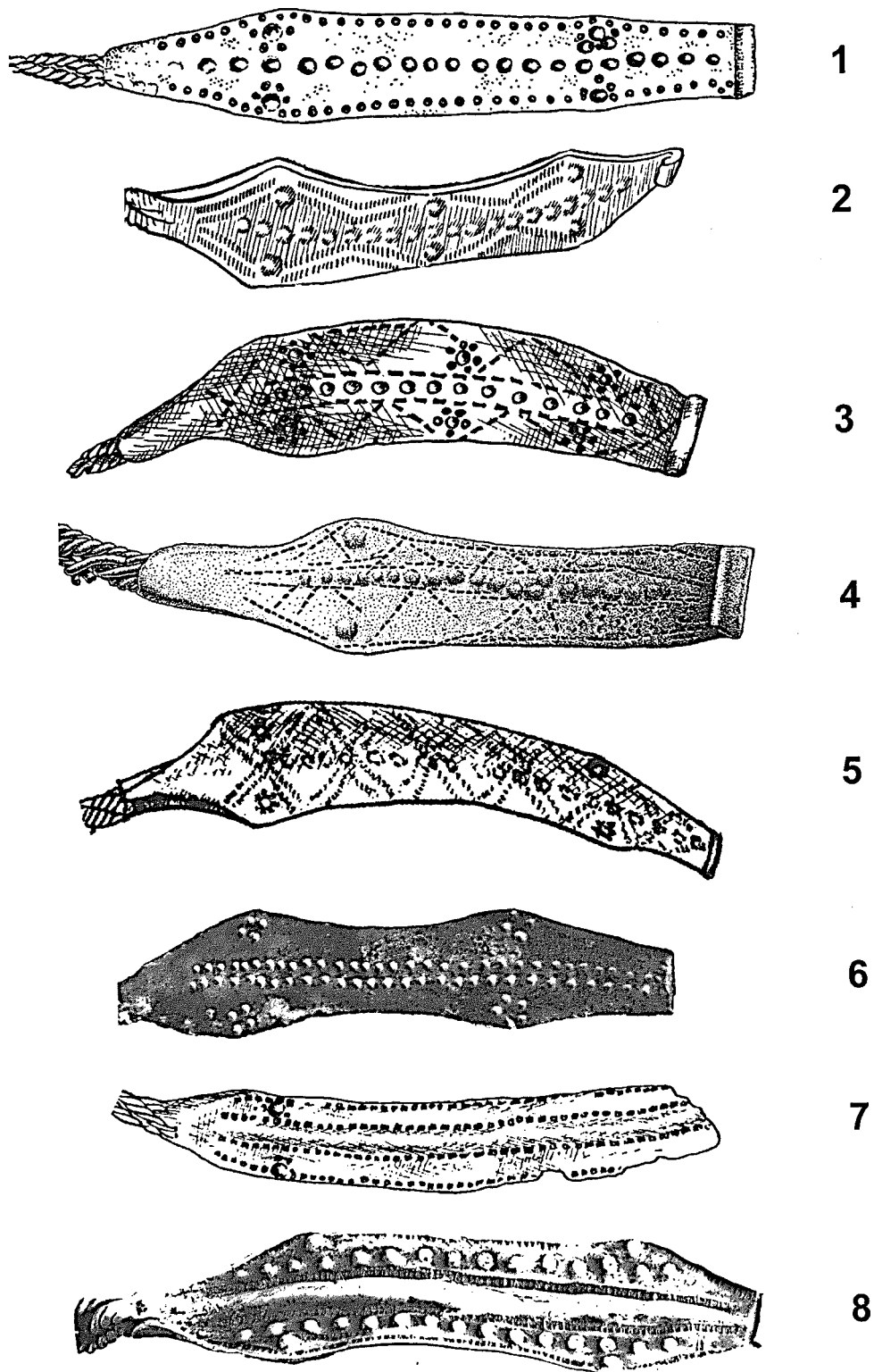
III tipo antkaklių koreliacinį klasterį sudaro trijų kapų radiniai, kurių buvo per 20 (3 pav.)⁷. Sprendžiant

⁶ III tipo antkaklės rastos: Kuršų k. 3 (lent. III:1), Paalksniuose (lent. III:2), Paežerio k. 142 (lent. III:3), Skuratove (lent. III:4), Šakarnioje (lent. III:5), Šlapgirio k. 10 (lent. III:6), Tolišiuose (lent. III:7). V. Urbanavičius yra nurodęs dar vieną šio tipo antkaklę iš Ringuvėnų (Urbanavičius, 1967, p. 59, išn. 16), kurios mums nepavyko rasti, todėl į šio tipo antkaklių sąrašą neįtraukėme.

⁷ III tipo antkaklių koreliacinį klasterį sudaro: skardinės II tipo segės (Kuršų k. 3, Paežerio k. 142 (4), Šlapgirio k. 10 (3)); omega segės (Paežerio k. 142, Šlapgirio k. 10); žiedai (Kuršų k. 3 (2), Paežerio k. 142 (2), Šlapgirio k. 10 (3)); amuletas (Paežerio k. 142); simbolinis raktas (Paežerio k. 142); verpstukas (Šlapgirio k. 10); įtveriamieji peiliai (Paežerio k. 142, Šlapgirio k. 10); peilio fragmentas (Kuršų k. 3).

3 pav. III tipo antkaklių koreliacinis klasteris: 1–5 – segės, 6–8 – žiedai, 9 – simbolinis raktas, 10 – verpstukas, 11 – peilis.
1–2, 4, 6, 9 – Paczerio k. 142; 3, 5, 7–8, 10–11 – Šlapgirio k. 10.

4 pav. IV tipo antkaklių plokštelių variantai: 1 – Jakštaičių k. 5, 2 – Jakštaičių k. 39, 3 – Jakštaičių k. 45, Paalksnių k. 29, 5 – Šlapgirio k. 8, 6 – Šlapgirio k. 9, 7 – Paczeris, 8 – Kretingos apylinkių (?) lobis.

pagal šiuos duomenis, III tipo antkaklių chronologija, kaip ir I bei II tipo, gali būti apibrėžta XV a. pirmąja puse.

IV tipas

Šio tipo antkaklės nuo kitų skiriasi tuo, kad abiejų galai baigiasi pailgomis plokštelėmis, galuose susukamos į sigma formos kilpeles. Plokštelėse iš įkardėlių, taškučių ir spurgelių sukurtos įvairios kompozicijos, kurių išskyrėme 8 variantus (4 pav.). Kai kurių IV tipo antkaklių plokštelių kompozicijų detalės yra identiškos pavaizduotoms skardiniuose žieduose su rombo formos akimi. IV tipo antkaklės suvytos iš įvairaus skaičiaus vielų. Lankeliai, kaip I bei II tipo antkaklių, dvigubi ir trigubi. 40 IV tipo antkaklių arba jų fragmentų rasta 20 vietovių, iš jų 20 – kapuose iš 9 kapinynų⁸. Visos antkaklės rastos Medininkų vyskupijos teritorijoje, išskyrus vienos fragmentą, t. y. vieno galo plokštelę, kuri priskirta V. Šukevičiaus kasinėtam Vorobji kapinynui (jis priklausytų Vilniaus vyskupijai). Pasak A. Kviatkovskajos, tai retas radinys jos nagrinėjamuose paminkluose, kuris rastas viename Vorobji kape (Kviatkovskaja, 1998, p. 84, pav. 16:4). Tačiau šios autorės paskelbtuose šešiuose Vorobji kapų inventoriuose antkaklės plokštelė nepaminėta (Ibid., p. 276). Vorobji kapinyną V. Šukevičius kasinėjo 1891 m. ir dalį ra-

dinių perdavė Vilniaus senienų muziejui. Šiuo metu antkaklės plokštelė kartu su kitais 5 radiniais iš Vorobji kapinyno saugoma Lietuvos nacionaliniame muziejuje (LNM AR 263:1–6). Gali būti, kad ši antkaklės plokštelė buvo kitame Vilniaus senienų muziejaus rinkinyje ir kraustymosi metu kažkoku būdu priskirta prie Vorobji kapinyno radinių. Tenka pastebėti, kad V. Šukevičiaus kasinėjimų medžiagoje tokių netikslumų pasitaiko, pvz., žinomas žiedas su paukščio atvaizdu apskritoje akyje iš Opanovcų k. 6 buvo priskirtas Venzovščinos kapinynui.

IV tipo antkaklių koreliacinį klasterį sudaro duomenys iš 20 kapų, kuriuose rasta per 200 radinių (5 pav.)⁹. Sprendžiant pagal šiuos duomenis, IV tipo antkaklių chronologija, kaip ir I–III tipo, gali būti apibrėžta XV a. pirmąja puse.

V tipas

Šiam tipui priskirta antkaklė, kuri 1890 m. atsitiktinai rasta Kontrimų dvare¹⁰. Ją į bendrą XIV a. pabaigos–XV a. antkaklių klasifikaciją įtraukėme todėl, kad ji pagaminta lygiai taip pat, kaip vieno tipo žiedinės segės iš Medininkų vyskupijos. Antkaklė pagaminta iš plokščios juostelės, kuri apipinta plona vielute, o galai užbaigti kilpa ir kabliuku (6 pav.). Daugiau šio tipo antkaklių nežinome.

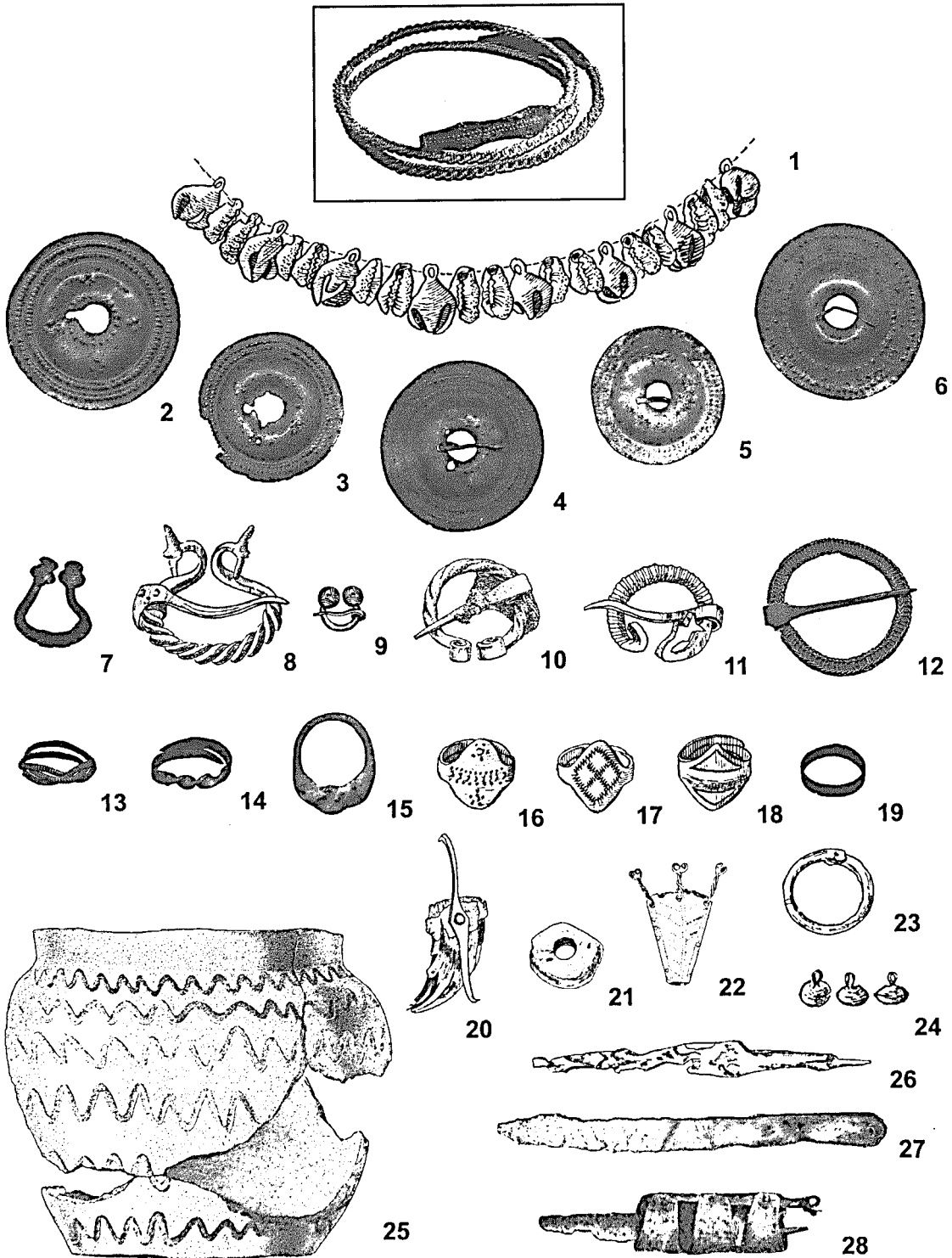
⁸ IV tipo antkaklės rastos: Adakave (2; lent. IV:1–2), Aleknų k. 26 (lent. IV:3), 37 (lent. IV:4), Antininkuose, Arglaičiuose (lent. IV:5), Balčiuose (lent. IV:6), Jakštaičių k. 5 (lent. V:1), 39 (lent. V:2), 45 (lent. V:3), Jonelaičių k. 2 (lent. V:4), Kretingos apylinkių (?) lobyje (lent. V:5), Kumpikuose, Kuršų k. 2 (lent. V:6), 4, 6, 8 (lent. VI:1), 20 (lent. VI:2), 25 (lent. VI:3), 46 (lent. VI:4), 51 ir 7 atsitiktinai (lent. VI:5–6), Paalksnių k. 29 (lent. VII:1) ir 2 atsitiktinai (lent. VII:2–3), Paežerio k. 144 (lent. VII:4) ir 1 atsitiktinai (lent. VII:5), Paprūdžio k. 35 (lent. VII:6), Patumšaliuose (lent. VII:7), Pribitkos k. 59 (lent. VIII:1), degintiniame k. 1 (lent. VIII:2), Šiauliuose (Varpo g.), Šlapgirio k. 8 (lent. VIII:3), 9 (lent. VIII:4), Ubiškėje (lent. VIII:5), Varniuose, Vorobji (lent. VIII:6).

⁹ IV tipo antkaklių koreliacinį klasterį sudaro: skardinės II tipo segės (Aleknų k. 37 (3), Jakštaičių k. 5 (2), 39 (2), 45, Kuršų k. 2 (3), 4 (5), 6 (4), 8 (3), 20 (4), 25 (3), 46 (5), 51 (3), Paalksnių k. 29 (3), Paprūdžio k. 35 (3), Pribitkos k. 59 (6), Šlapgirio k. 8 (4), 9 (3); omega segės (Aleknų k. 37, Jakštaičių k. 39, 45, Jonelaičių k. 2 (2), Kuršų k. 2, 4, 6, 8 (2), 20, 46 (2), 51 (2), Paalksnių k. 29, Paežerio k. 144, Pribitkos k. 59 (2), Šlapgirio k. 8); žiedinės segės (Jakštaičių k. 5, Kuršų k. 6); vėriniai (iš žvangučių, karolių ir kauri kriauklelių – Jakštaičių k. 45, Kuršų k. 8, Pribitkos k. 59); pavieniai žvangučiai (Kuršų k. 6); spalvotojo metalo karolis (Šlapgirio k. 9); žiedai (Aleknų k. 26 (2), 37 (6), Jakštaičių k. 5 (3) 39 (10), 45 (3), Jonelaičių k. 2 (2), Kuršų k. 2 (6), 4 (4), 6 (3), 8 (7), 20 (4), 25 (4), 46 (11), 51 (5), Paalksnių k. 29 (3), Paežerio k. 144 (2), Pribitkos k. 59 (5), Šlapgirio k. 8 (8), 9 (6); amuletai (Aleknų k. 37, Jakštaičių k. 39, Kuršų k. 4, 46 (3), Paežerio k. 144, Šlapgirio k. 9); verpstukai (Kuršų k. 2, 20, 25, 51, Paežerio k. 144, Šlapgirio k. 8); adatinė (Šlapgirio k. 8); adatos (Kuršų k. 20, 51); yla (Kuršų k. 51), įtvėriamieji peiliai (Aleknų k. 37, Jakštaičių k. 39, 45, Jonelaičių k. 2, Kuršų k. 2, 6, 8, 51, Paežerio k. 144); peiliai medinėmis kriaunomis (Jakštaičių k. 5, Paalksnių k. 29); peiliai apkaustytose makštyse (Kuršų k. 4, 46, Paprūdžio k. 35, Pribitkos k. 59, Šlapgirio k. 8, 9); sagutės (Jakštaičių k. 39, Paežerio k. 144); sagtis (Kuršų k. 20); grandys (Jakštaičių k. 39, Kuršų k. 20, 46, 51, Pribitkos k. 59); puodai (Kuršų k. 4, 8, 25, 51, Paalksnių k. 29, Paežerio k. 144).

Į klasterį neįtraukti Pribitkos degintinio k. 1 duomenys.

Be to, Kuršų k. 4, 20, 46, 51 ir Pribitkos k. 59 rasta paukščių kaulų.

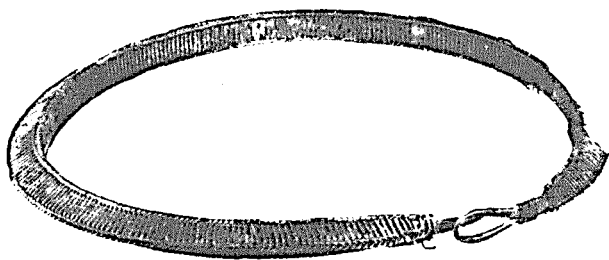
¹⁰ V tipo antkaklė iš Kontrimų dvaro saugoma VDKM (Inv. Nr. 900:1). Rasta žvyrdubėje 1890 m.

5 pav. IV tipo antkaklių koreliacinis klasteris: 1 – vėrinys iš kauri kriauklelių ir žvangučių, 2–12 – segės, 13–19 – žiedai, 20 – amuletas, 21 – verpstukas, 22 – adatinė, 23 – grandis, 24 – sagutės, 25 – puodas, 26–28 – peiliai.

7 – Aleknų k. 37; 3, 12 – Jakštaičių k. 5; 2, 6, 8, 16–18, 23–24 – Jakštaičių k. 39; 1, 9 – Jakštaičių k. 45; 15 – Kuršų k. 2; 19 – Kuršų k. 8, 13 – Kuršų k. 20; 4 – Kuršų k. 25; 5, 14 – Kuršų k. 46; 10, 25, 27 – Paalksnių k. 29; 11, 20, 26 – Paczerio k. 144; 21–22 – Šlapgirio k. 8; 28 – Šlapgirio k. 9.

6 pav. V tipo antkaklė iš Kontrimų dvaro.

NEKLASIFIKUOTOS ANTKAKLĖS

14 antkaklių arba jų lankelių fragmentų iš 8 vietovių negalėjome klasifikuoti, nes jų galai neišlikę¹¹. Iš jų po antkaklę rasta 6 kapuose iš 4 kapinynų. Keturių kapų koreliaciniai duomenys rodo, kad jų chronologiją galima apibrėžti XV a.¹² Kitų dviejų kapų duomenys rodo kitokią chronologiją. Viename kape vytinės antkaklės fragmentai rasti su neapibrėžtos chronologijos ir ankstyvesniais nei XIV a. pabaigos–XV a. radiniais, o kitame vytinės antkaklės lankelio fragmentas įdėtas į odinį kapšelį, kuriame buvo kelios XVI a. antrosios pusės monetos¹³.

ANTKAKLIŲ SAVININKŲ AMŽIUS

Antkaklių rasta 41 kape, iš jų 24 mirusiųjų amžius nenustatytas, o apie lytį spręsta pagal kapų in-

ventorius sudarančius dirbinius, kurie būdingi moterims¹⁴. Kitų 14 kapų osteologinės diagnostikos rezultatai parodė, kad su antkaklėmis daugiau buvo palaidota vyresnio amžiaus moterų¹⁵. Su antkaklėmis palaidoti ir 3 vaikai, kurių amžius nenustatytas¹⁶. Iki šiol nėra duomenų, kad XIV a. pabaigoje–XV a. su antkaklėmis būtų palaidoti vyrai.

IŠVADOS

1. XIV a. pabaigos–XV a. antkaklių rasta 28 vietovėse (1 žem.). Kapuose rasta daugiau kaip 40 antkaklių iš 14 Lietuvos vėlyvųjų viduramžių kapinynų. Be to, dar per 20 antkaklių arba jų fragmentų, analogiškų rastosioms kapuose, rasta atsitiktinai. Absoliuti dauguma antkaklių rasta Medininkų vyskupijoje. Vilniaus vyskupijoje rastos tik 6 antkaklės arba jų fragmentai. Keturios rastos dviejuose Vilniaus vyskupijos vakarinės dalies kapinynuose. Vienos antkaklės ir IV tipo antkaklės plokštelės iš Vilniaus senienų muziejaus rinkinių priskyrimas dabartinės Baltarusijos vietovėms kelia abejonių dėl jų metrikos.

2. Antkaklės klasifikuotos į penkis tipus. Trijų tipų antkaklių galai užbaigti kilpa ir kabliuku. I tipo – suvytos iš dviejų, kitos iš trijų, o dar kitos – iš keturių vielų. Lankeliai dvigubi ir trigubi. III tipo antkaklių lankelis ažūrinis, supintas iš daugelio vielučių, o pavienės V tipo antkaklės lankelis pagamintas

¹¹ Neklasifikuotos antkaklės rastos: Balčiuose (3; lent. IX:1–3), Bauželyje, Girgždutėje (lent. IX:4), Jakštaičių k. 73 (lent. IX:5), 151 (lent. IX:6), Karmėlavoje (1976 m., pl. 8, kv. D:1, 3), Paalksnių k. 25 (lent. X:1), 34 (lent. X:2) ir 1 atsitiktinai (lent. X:3), Rumšiškių k. 45 (lent. X:4) ir 2 atsitiktinai (LNM AR 390:764 (antkaklės galas su kabliuku), 899), Šilelio k. 13 (lent. X:5).

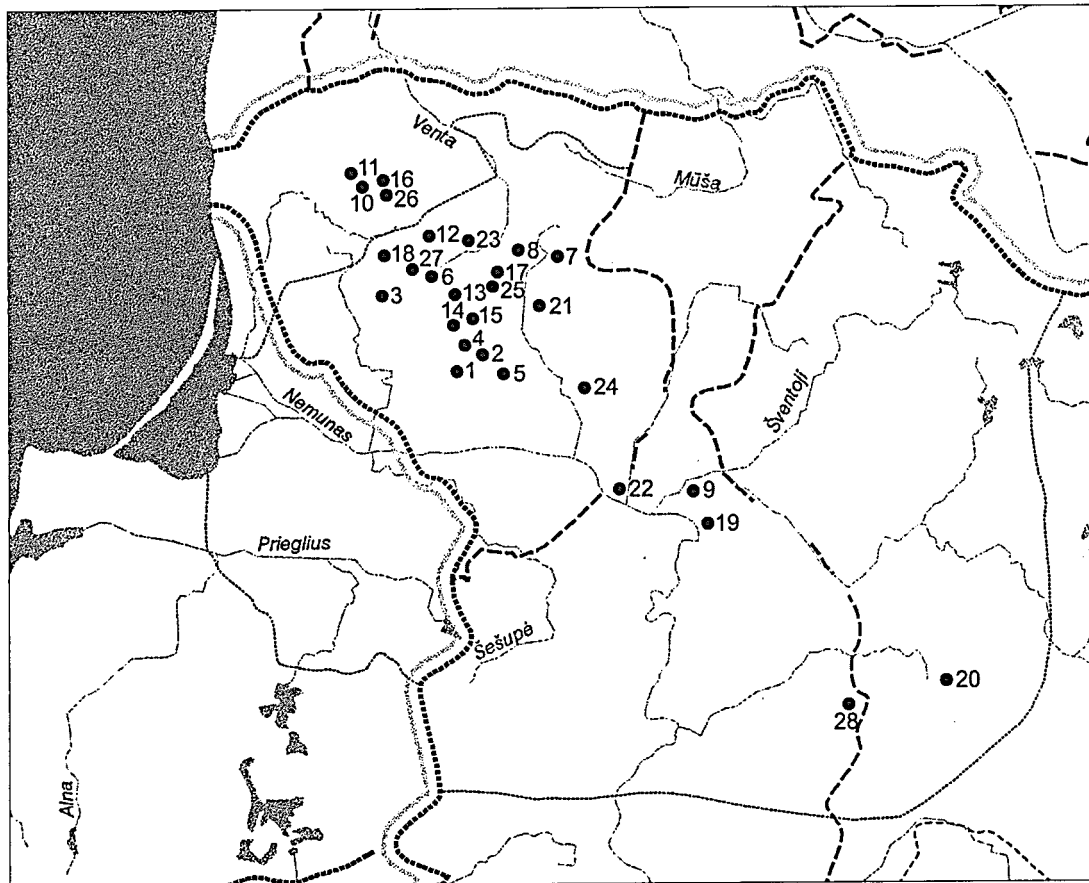
¹² Neklasifikuotų antkaklių koreliaciniai duomenys: omega segės (Jakštaičių k. 73, 151); žiedinės segės (Jakštaičių k. 151); žiedai (Jakštaičių k. 73 (4), 151 (3), Paalksnių k. 25 (4), 34 (2)); įtveriamieji peiliai (Jakštaičių k. 73, 151, Paalksnių k. 25, 34); peilis medinėmis kriaunomis (Jakštaičių k. 151); amuletas (Jakštaičių k. 151); verpstukai (Jakštaičių k. 73, Paalksnių k. 25); puodas (Paalksnių k. 25); geležinė grandis (Paalksnių k. 34).

¹³ Kitų neklasifikuotų antkaklių koreliaciniai duomenys: Rumšiškių k. 45 – omega segė, pinta apyrankė, pjautuvas, 2 žvangučiai, kelių peilių fragmentai (įtveriamojo ir su medinėmis kriaunomis). Be to, šiame kape rasta ankstyvesnių radinių krūvelė – įvairios apyrankės ir jų fragmentai bei kelios plokštelės; Šilelio k. 13 – odinis kapšelis, kuriame buvo antkaklės lankelio fragmentai, 4 Žygimanto Augusto denarai (1 – 1556 m., 2 – 1560 m., 1 – data nenustatyta), peilis medinėmis kriaunomis, keturkampė geležinė sagtis.

¹⁴ Kapų, kuriuose mirusiosios palaidotos su antkaklėmis, amžius nenustatytas: Aleknų k. 22, Jakštaičių k. 39, 45, 169, Jonelaičių k. 2, Karmėlavos k. 31, 67, Kuršų k. 2, 3, 4, 6, 8, 20, 25, 37, 46, 51, Paalksnių k. 25, 29, Paežerio k. 142, 144, Perkūniškės k. 2, Rumšiškių k. 121, Šilelio k. 13.

¹⁵ Moterų, palaidotų su antkaklėmis, amžius: 20–25 metų – Jakštaičių k. 5, Šlapgirio k. 9, 10; 35–40 metų – Rumšiškių k. 45; 40 metų – Jakštaičių k. 210; 40–45 metų – Paprūdžio k. 35, Pribitkos k. 59; 40–50 metų – Aleknų k. 37; 50 metų – Jakštaičių k. 166; per 55 metų – Aleknų k. 26, Jakštaičių k. 73, 151, Pribitkos k. 19, Šlapgirio k. 8.

¹⁶ Antkaklės rastos vaikų kapuose – Paalksnių k. 34, Paprūdžio k. 9, Šulaičių k. 27. Be to, I tipo antkaklė rasta Dobelės vaiko k. 740 (Daiga, 1982, p. 74, pav. 12).

1 žemėlapis. XIV a. pabaigos–XV a. antkaklių radimo vietos: 1 – Adakavas, 2 – Aleknai, 3 – Antininkai, 4 – Argļaičiai, 5 – Balčiai, 6 – Girgždutė, 7 – Jakštaičiai, 8 – Jonelaičiai, 9 – Karmėlava, 10 – Kontrimai, 11 – Kumpikai, 12 – Kuršai, 13 – Paalksniai, 14 – Paežeris, 15 – Paprūdys, 16 – Patumšaliai, 17 – Perkūniškė, 18 – Pribitka, 19 – Rumšiškės, 20 – Skuratovas, 21 – Šakarnia, 22 – Šilėlis, 23 – Šlapgirys, 24 – Šulaičiai, 25 – Tolišiai, 26 – Ubiškė, 27 – Varniai, 28 – Vorobji.

iš plokščios juostelės, kuri apipinta plona vielute.

Pavienės II tipo antkaklės galai panašūs į I, III ir V tipo, t. y. vienas galas užbaigtas kilpa, o kitas kabliuku, tačiau nuo jų skiriasi tuo, kad kabliukas išlenktas iš pailgos plokštelės (šio tipo antkaklės lankelis trigubas, suvytas iš dviejų vielų).

IV tipo antkaklės užbaigtos pailgomis plokštelėmis, kurių galai susukti į sigma formos kilpeles. Lankeliai, suvyti iš įvairaus skaičiaus vielų, yra dvigubi ir trigubi. Tai pats gausiausias vėlyvųjų antkaklių tipas. Jų rasta dvigubai daugiau nei visų kitų tipų.

3. Simboliniai ar bereikšmiai ornamentai pavaizduoti II ir IV tipo antkaklių plokštelėse. Pavienėje II tipo antkaklės plokštelėje iš įmuštų taškučių sukomponuoti trikampiai ir X formos kryželiai. IV tipo antkaklių plokštelėse iš įkartėlių, taškučių ir spurgelių

sukurtos įvairios kompozicijos, kurias išskyrėme į 8 variantus. Kai kurių IV tipo antkaklių plokštelių kompozicijų detalės yra identiškos pavaizduotoms skardiniuose žieduose su rombo formos akimi.

4. Koreliaciniai duomenys rodo, kad visų tipų antkaklių chronologija gali būti apibrėžta XV a. pirmąja puse. Klasteriuose nėra aiškių duomenų, kuriais remiantis antkaklės galima būtų datuoti XIV a. pabaiga arba XV a. antrąja puse.

5. Antkaklės rastos moterų ir vaikų kapuose. Daugiau kaip pusės moterų amžius nenustatytas, o likusiųjų osteologinės diagnostikos rezultatai parodė, kad su antkaklėmis buvo palaidotos vyresnio amžiaus moterys. Kelių vaikų, palaidotų su antkaklėmis, amžius nenustatytas. Iki šiol nėra duomenų, kad XIV a. pabaigoje–XV a. su antkaklėmis būtų palaidoti vyrai.

I tipas

1

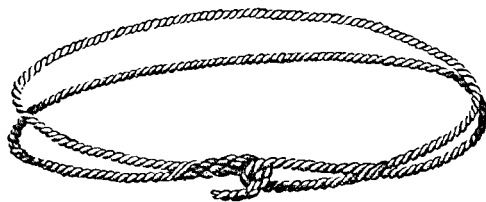
2

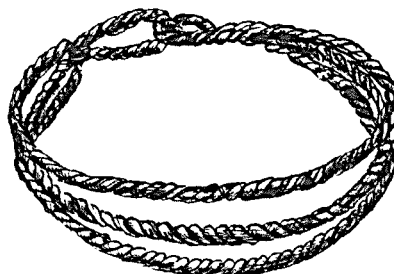
3

4

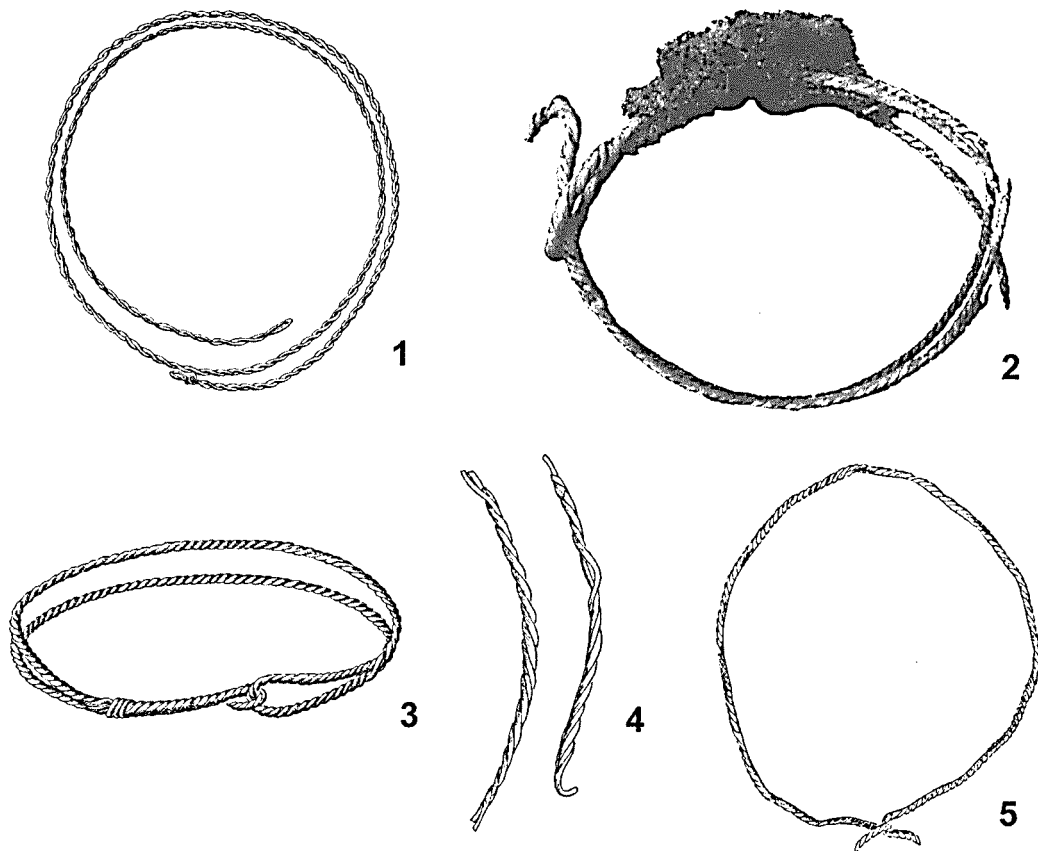

5

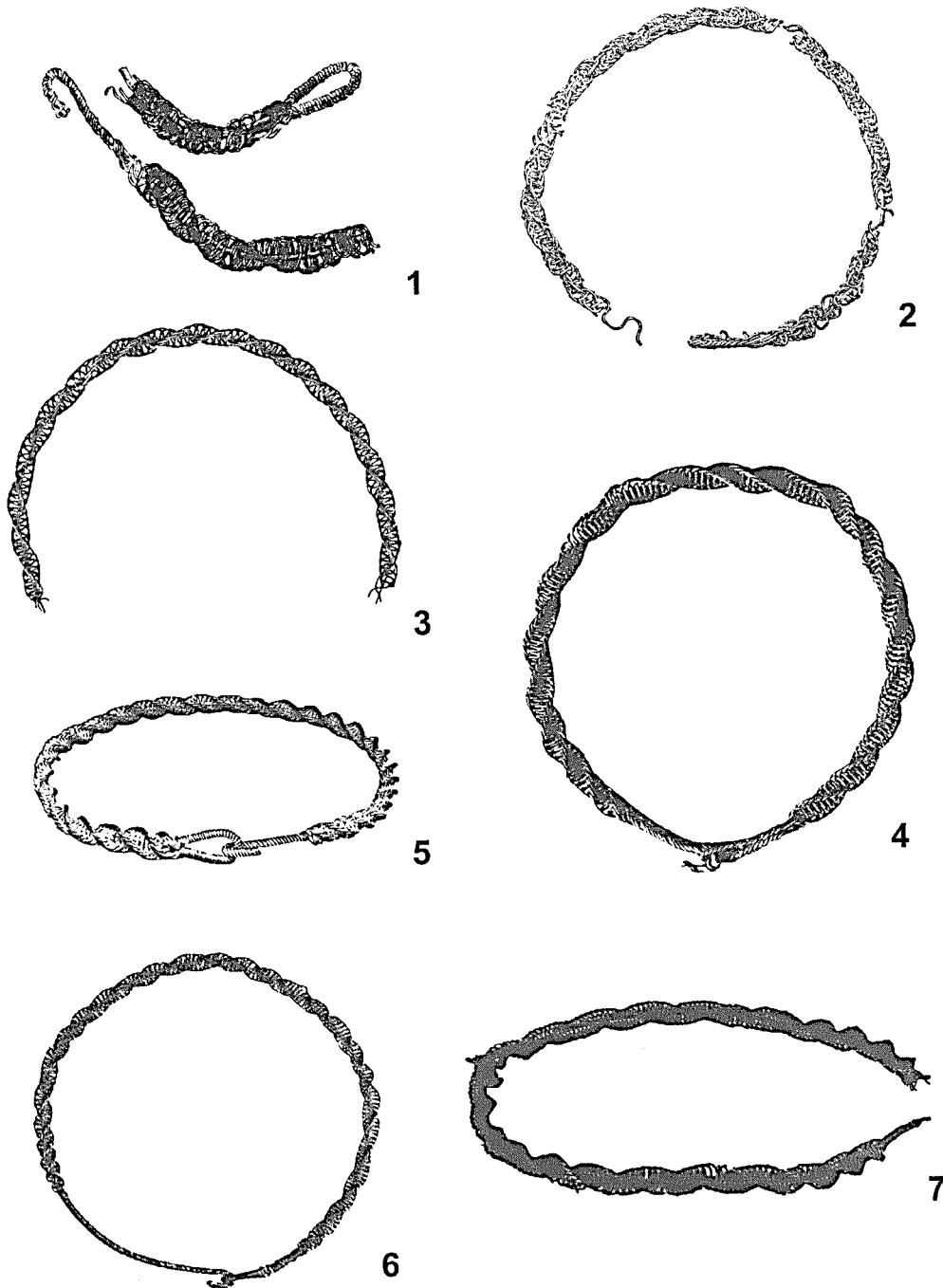
6

I lentelė. I tipo antkaklės: 1 – Aleknuų k. 22, 2 – Jakštaičių k. 166 (LNM AR 539:364), 3 – Jakštaičių k. 210 (LNM AR 539:532), 4 – Karmėlavos k. 31 (VDKM 2038:49), 5 – Karmėlavos k. 67 (VDKM 2040:50), 6 – Kuršių k. 37 (ŽAM GEK 30.964/659).

I tipas**II tipas**

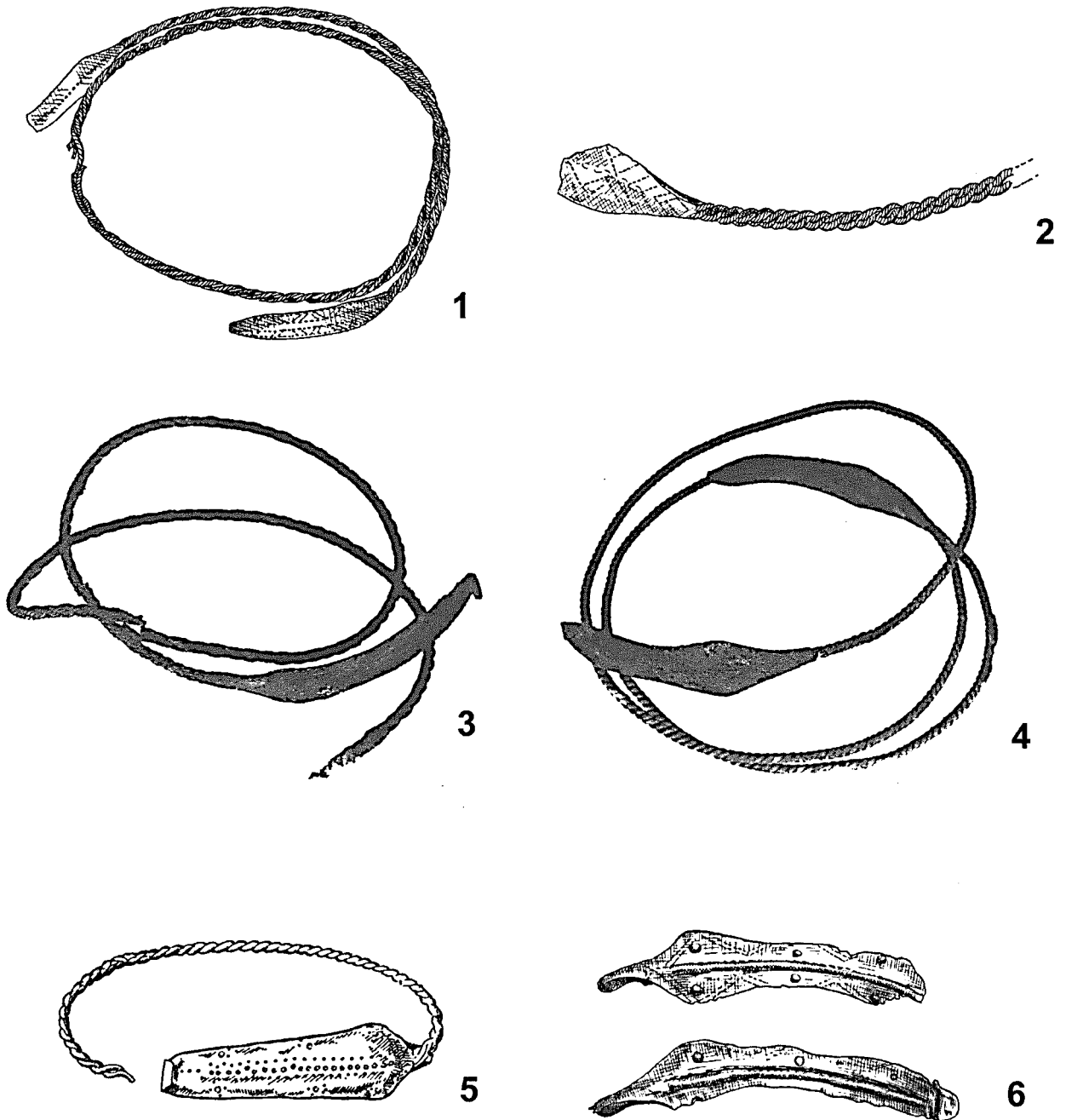
II l e n t e l ė. I tipo antkaklės: 1 – Paprūdžio k. 9 (LNM AR 635:26), 2 – Perkūniškės k. 2, 3 – Pribitkos k. 19 (LNM AR 640:95), 4 – Rumšiškių k. 121 (LNM AR 390:336), 5 – Šulaičių k. 27 (VDKM). II tipo antkaklė: 6 – Jakštaičių k. 169 (LNM AR 539:385).

III tipas

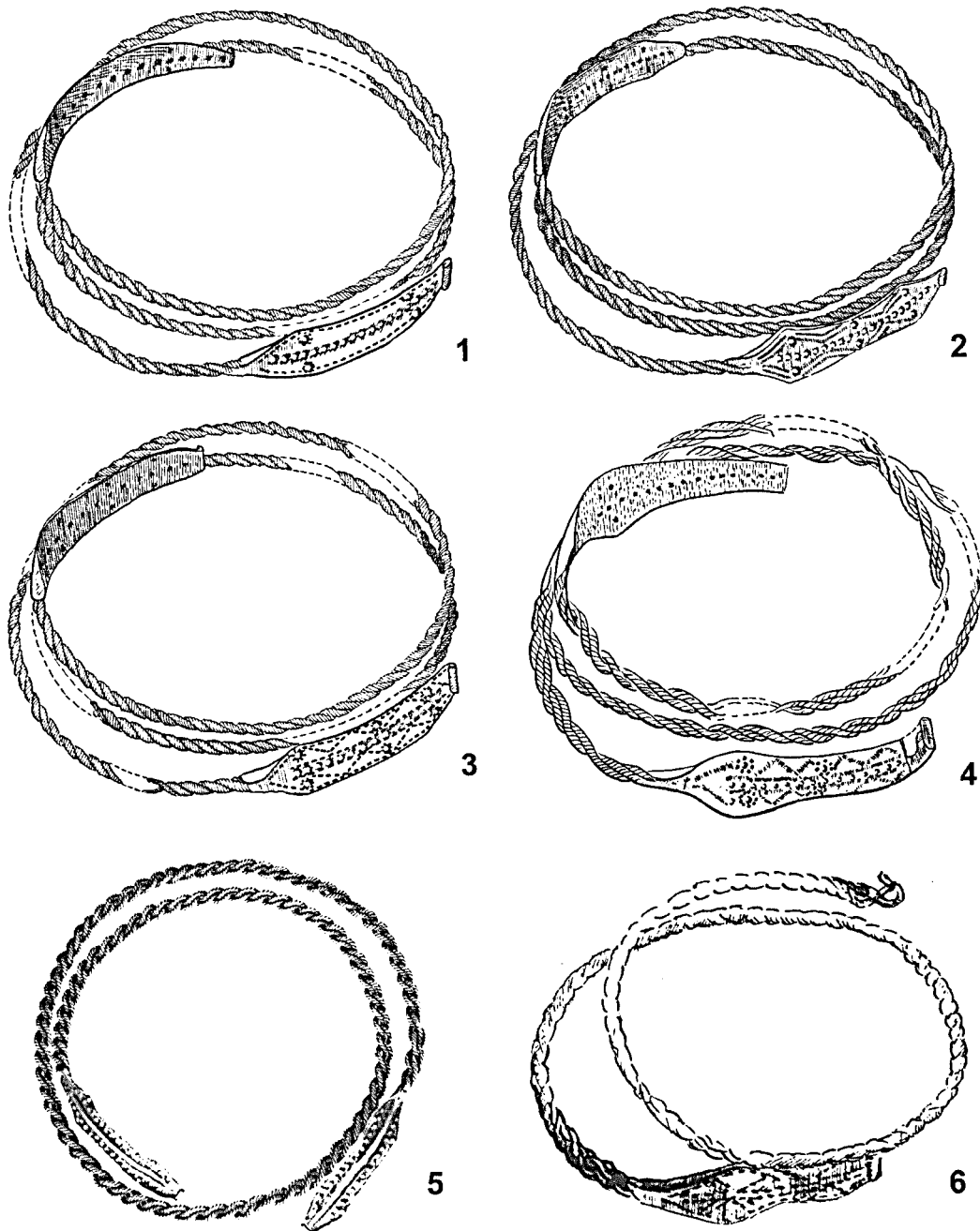
III lentelė. III tipo antkaklės: 1 – Kuršų k. 3 (ŽAM GEK 30.964/37), 2 – Paalksniai (LNM), 3 – Paczerio k. 142 (LNM AR 469:369), 4 – Skuratovas (LNM AR 241:1), 5 – Šakarnia (LNM), 6 – Šlapgirio k. 10 (LNM AR 468:43), 7 – Tolišiai (VDKM 1692:2).

IV tipas

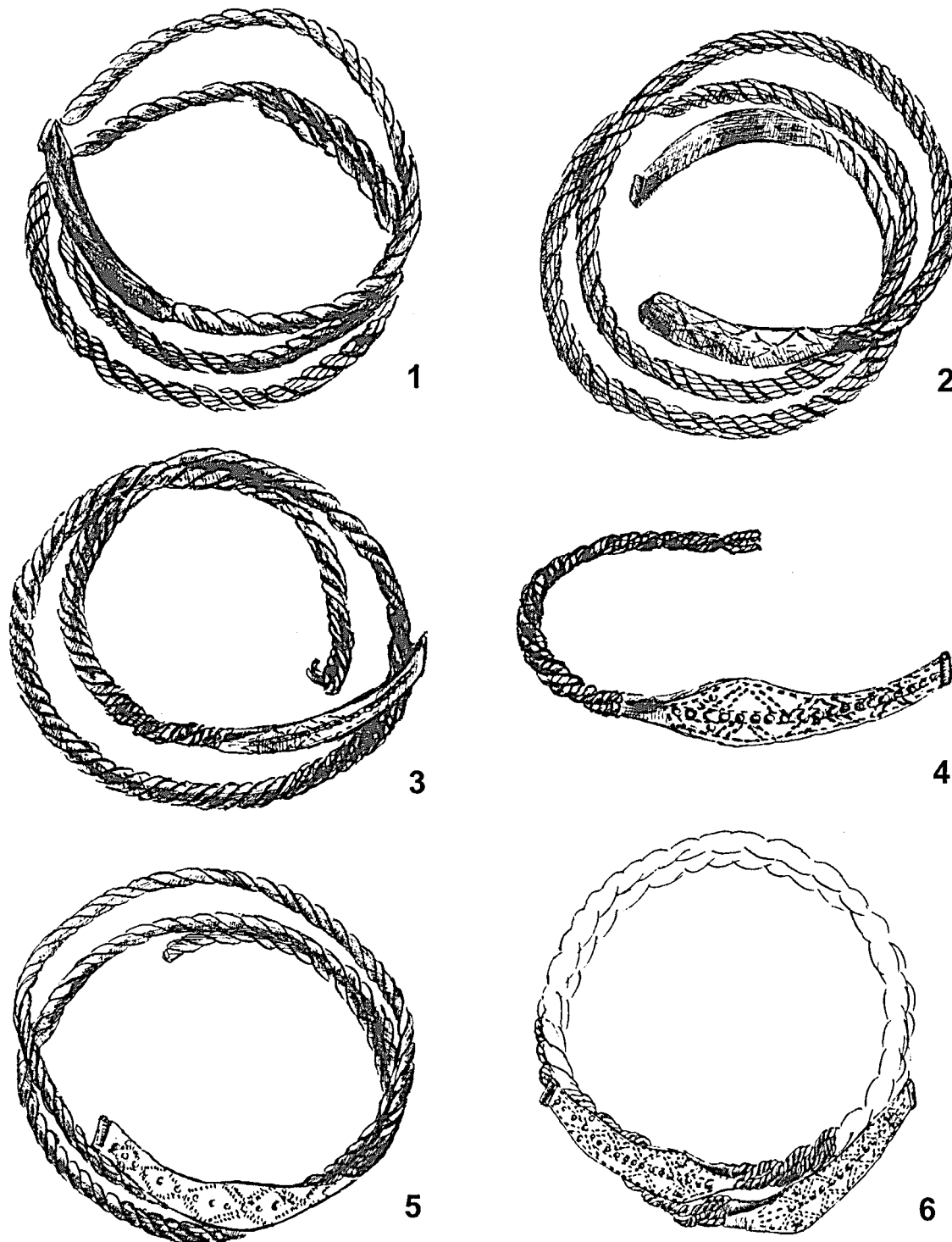
IV lentelė. IV tipo antkaklės: 1–2 – Adakavas (LNM AR 429:1–2), 3 – Alėknų k. 26, 4 – Alėknų k. 37, 5 – Argėlaičiai (LNM AR 637:104), 6 – Balčiai (LNM AR 13:4).

IV tipas

V lentelė. IV tipo antkaklės: 1 – Jakštaičių k. 5 (LNM AR 539:5), 2 – Jakštaičių k. 39 (LNM AR 539:63), 3 – Jakštaičių k. 45 (LNM AR 539:96), 4 – Jonelaičių k. 2 (LNM), 5 – Kretingos apylinkių (?) lobis (VDKM 1134:2), 6 – Kuršų k. 2 (ŽAM GEK 30.964/18).

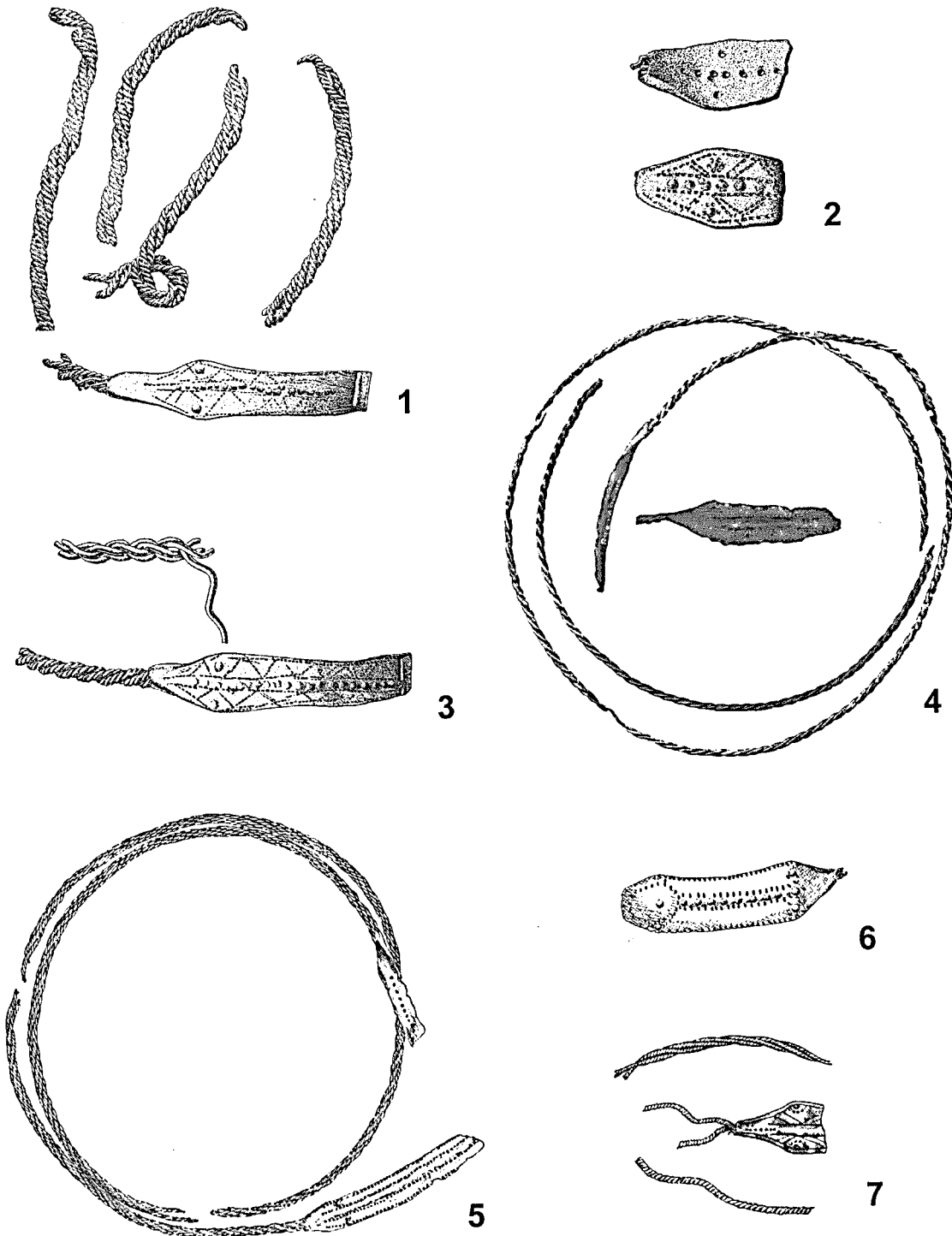
IV tipas

VI l e n t e l ė. IV tipo antkaklės: 1 – Kuršų k. 8 (ŽAM GEK 30.964/176), 2 – Kuršų k. 20 (ŽAM GEK 30.964/300), 3 – Kuršų k. 25 (ŽAM GEK 30.964/379), 4 – Kuršų k. 46 (ŽAM GEK 30.964/1007), 5–6 – Kuršai (ŽAM).

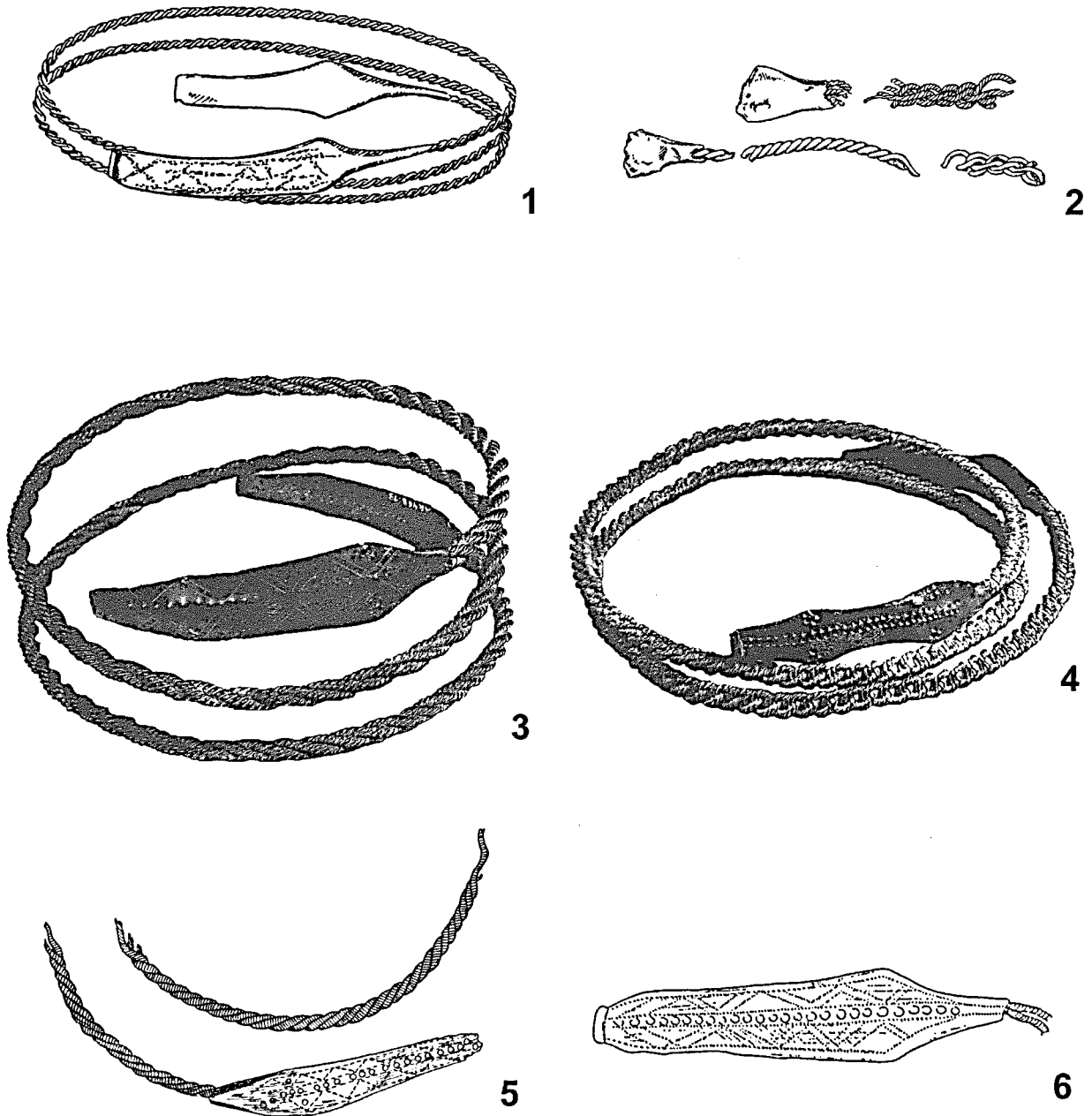

IV tipas

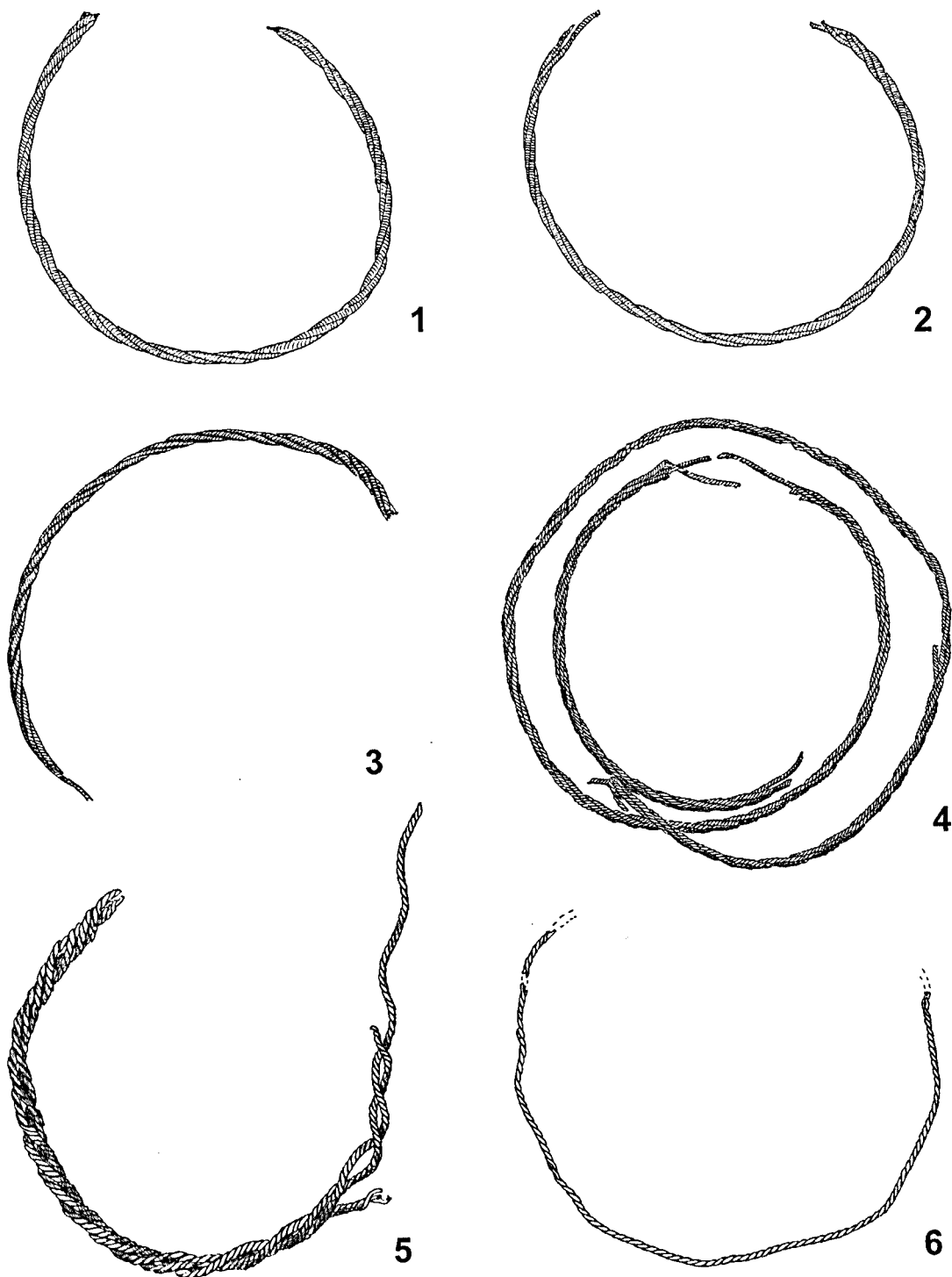
VII l e n t e l ė. IV tipo antkaklės: 1 – Paalksnių k. 29 (LNM), 2–3 – Paalksniai (LNM), 4 – Pacėžio k. 144 (LNM AR 469:388), 5 – Pacėžeris (LNM AR 469:437), 6 – Paprūdžio k. 35 (LNM AR 635:75), 7 – Patumšaliai (LNM AR 28:31–33).

IV tipas

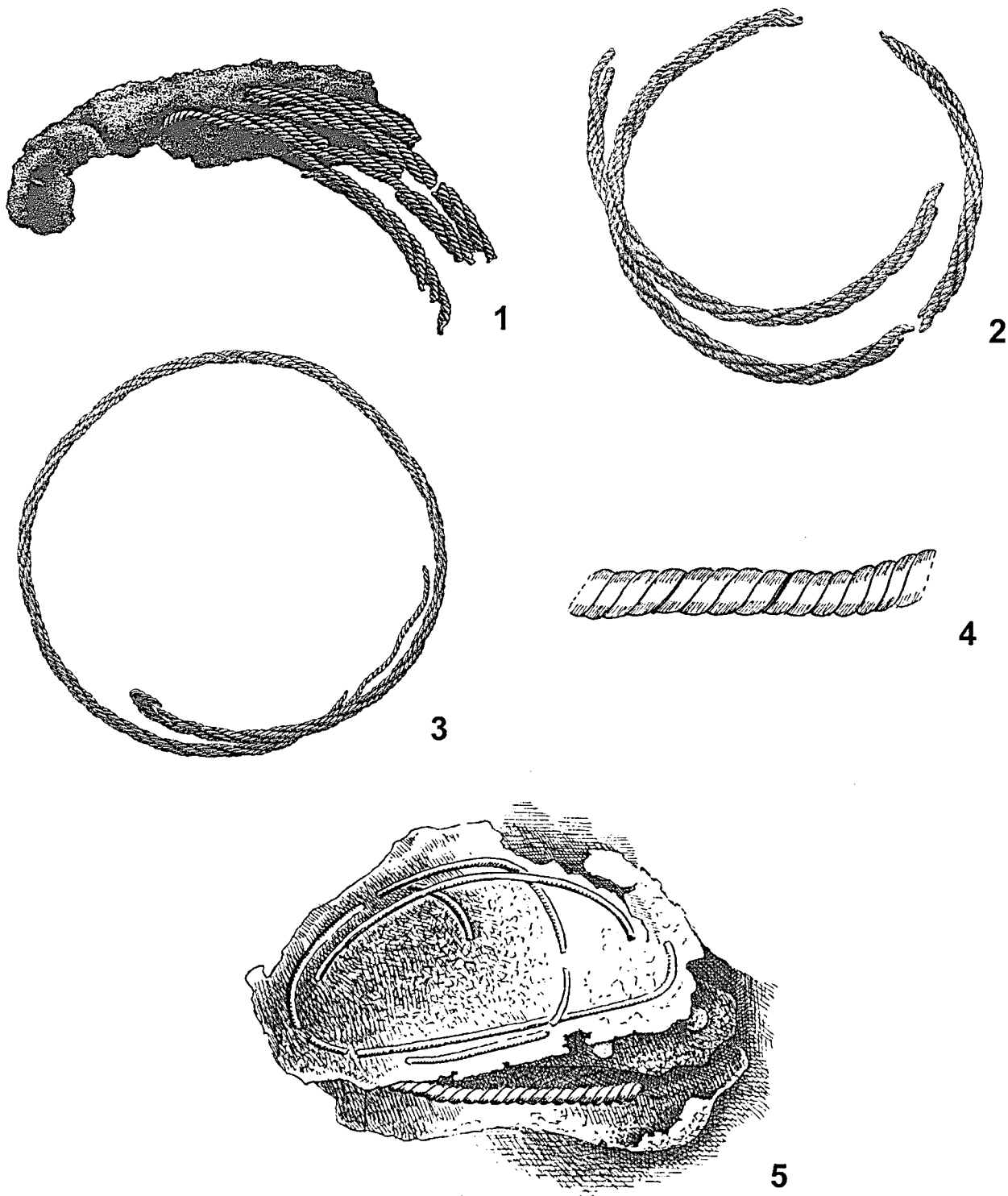
VIII lentelė. IV tipo antkaklės: 1 – Pribitkos k. 59 (LNM AR 640:281), 2 – Pribitkos degintinis k. 1 (LNM AR 640:328–332), 3 – Šlapgirio k. 8 (LNM AR 468:13), 4 – Šlapgirio k. 9 (LNM AR 468:31), 5 – Ubiškė (LNM AR 605:1), 6 – Vorobji (LNM AR 236:1).

Neklasifikuotos

IX lentelė. Neklasifikuotos antkaklės: 1–3 – Balčiai (LNM AR 13:1–3), 4 – Girgždutė (LNM AR 681:1), 5 – Jakštaičių k. 73 (LNM AR 539:159), 6 – Jakštaičių k. 151 (LNM AR 539:324).

Neklasifikuotos

X l e n t e l ė. Neklasifikuotos antkaklės: 1 – Paalksnių k. 25 (LNM), 2 – Paalksnių k. 34 (LNM), 3 – Paalksniai (LNM), 4 – Rumšiškių k. 45 (LNM AR 390:106), 5 – Šilelio k. 13 (VDKM).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Antoniewicz W., 1930 – Czesy przedhistoryczne i wczesnodziejowe ziemi Wileńskiej // Wilno i ziemia Wileńska. Wilno, 1930. T. 1, p. 103–123.

Bešėnienė D., 1977š – Aleknų senkapio (Raseinių raj.) archeologinių tyrimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 594.

Bogucki M., 2003 – Wczesnośredniowieczny skarb ozdób srebrnych ze wsi Brodzikowo, powiat Mragowo // Studia Galindzkie. Warszawa, 2003. T. I, p. 181–241.

Daiga J., 1982 – Izrakumi Dobeles kapsētā // Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1980./81. gada pētījumu rezultātiem. Rīga, 1982, p. 71–76.

Dakanis B., 1999š – Neaiškios vertės archeologinių vietų žvalgomieji tyrimai Kelmės rajone 1999 m. // LIIR F. 1, b. 3491.

Danilaitė E., Urbanavičius V., 1966š – Šlapgirio senkapis (tyrinėjimų ataskaita) // LIIR F. 1, b. 275.

Dobele S., 2004 – Ar monētām datēto 14. gs.–15. gs. sākuma sieviešu apbedījumu senlietas Dobeles kapsētā // Pētījumi zemgaļu apbedījumu senlietas Dobeles kapsētā // Pētījumi zemgaļu apbedījumu senlietas Dobeles kapsētā // Pētījumi zemgaļu apbedījumu senlietas Dobeles kapsētā // Pētījumi zemgaļu apbedījumu senlietas Dobeles kapsētā // Rīga, 2004. Nr. 10, p. 47–58.

Gabriūnaitė K., 1962š – Šilelio (Kauno raj.) senkapio 1962 m. tyrinėjimų dienynas ir radinių sąrašas // LIIR F. 1, b. 172 a, 172 b.

Kulikauskienė R., Rimantienė R., 1958 – Lietuvių liaudies menas. Senovės lietuvių papuošalai. Vilnius, 1958. Kn. 1.

Kviatkovskaja A., 1998 – Jotvingių kapinynai Baltarusijoje (XI a. pab. XVII a.). Vilnius, 1998.

LAA, 1978 – Lietuvos TSR archeologijos atlasas. I–XIII a. radiniai. Vilnius, 1978. T. IV.

Merkevičius A., 1962š – Rumšiškių senkapis (Kaišiadorių rajonas). 1962 m. archeologinių tyrinėjimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 185.

Merkevičius A., 1981š – Pribitkos km. senkapio ir pilkapių, Tverų apyl., Plungės raj., 1981 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 817.

Merkevičius A., 1982š – Pribitkos km. senkapio, Tverų apyl., Plungės raj., 1982 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 983.

Michelbertas M., 1994š – Ataskaita už 1994 metų archeologinius tyrinėjimus Paalksnių laidojimo paminkluose, Kelmės raj. // LIIR F. 1, b. 2355.

Michelbertas M., 1997š – Ataskaita už 1997 metų archeologinius tyrinėjimus Paalksnių laidojimo paminkluose, Kelmės raj. // LIIR F. 1, b. 2903.

Michelbertas M., 1999š – Ataskaita už 1999 metų archeologinius tyrinėjimus Paalksnių laidojimo paminkluose, Kelmės raj. // LIIR F. 1, b. 3472.

Puzinas J., 1938 – Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys. Kaunas, 1938.

Rickevičiūtė K., 1985š – Šulaičių kapinyno (Kėdainių raj.) 1985 m. tyrinėjimų dienoraštis // LIIR F. 1, b. 1226.

Rickevičiūtė K., 1995 – Karmėlavos kapinynas // LA. Vilnius, 1995. T. 11, p. 73–103.

Tautavičius A., 1966š – Paežerio senkapio, Šilalės raj., 1966 m. kasinėjimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 256.

Tautavičius A., 1979a (š) – Arglaičių senkapio, Raseinių raj., Nemakščių apyl., 1979 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 686.

Tautavičius A., 1979b (š) – Paprūdžių, Raseinių raj., senkapio 1979 m. tyrinėjimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 687.

Urbanavičius V., 1967 – Šlapgirio kaimo (Kelmės r.) senkapis // MADA. Vilnius, 1967. T. 1(23), p. 51–67.

Urbanavičius V., 1970 – Rumšiškėnai XIV–XVI amžiais. Vilnius, 1970.

Urbanavičius V., 1972š – Jakštaičių senkapis, Šiaulių raj., 1972 m. kasinėjimų ataskaita // LIIR F. 1, b. 353.

Urbanavičius V., 1974 – Jonelaičių (Šiaulių raj.) Švedkapis // AETL 1972 ir 1973 metais. Vilnius, 1974, p. 57–58.

Urbanavičius V., 1979 – Jakštaičių senkapis // LA. Vilnius, 1979. T. 1, p. 122–151.

Valatkienė L., 1987š – Kuršų kapinyno (Telšių raj., Luokės ap.) tyrinėjimų 1987 m. ataskaita // LIIR F. 1, b. 1833, 1833a.

Valatkienė L., 1995 – Kuršų kapinynas // LA. Vilnius, 1995. T. 11, p. 214–243.

Арциховский А. В., 1944 – Древнерусские миниатюры как исторический источник. Москва, 1944.

Арциховский А. В., 1948 – Одежда // История культуры древней Руси. Москва – Ленинград, 1948, c. 234–262.

SANTRUMPOS

AETL – Archeoliniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje

LA – Lietuvos archeologija

LIIR – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas

LNM – Lietuvos nacionalinis muziejus, Vilnius

LNM MK – Lietuvos nacionalinio muziejaus archeologijos skyriaus mokslinė kartoteka

MADA – Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai, Serija A

VDKM – Vytauto Didžiojo karo muziejus, Kaunas

ŽAM – Žemaičių muziejus „Alka“, Telšiai

NECKLACES OF THE 15TH C. IN THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA

Eugenijus Svetikas

Summary

Necklaces from the end of the 14th c. – 15th c. were found in 28 localities (Map 1). In the graves more than 40 necklaces occurred, from 14 Lithuanian cemeteries of the Late Middle Ages. Furthermore, additionally, more than 20 necklaces or their fragments, analogous to those found in cemeteries, were spotted incidentally (Tables I–X). The absolute majority of necklaces were found in the Medininkai diocese, while in the Vilnius diocese 6 necklaces or their fragments only. Four necklaces came from two cemeteries of the western part of the Vilnius diocese. Allocation of one necklace and one plate of necklace, type IV, from the Vilnius Antiquity Museum collections to localities of the present Belarus casts doubts on their metrics.

The necklaces were classified into five types. The necklaces of three types end by eye and small hook. The necklaces of type I are twisted from two, some from three, and the others from four wires (Tables I–II:1–5). The bands are double or triple. The band of necklace of type III is openwork, twisted from many thin wires (Table III), while the band of the single necklace of type V is made of a flat strip braided with tiny wire (Fig. 6). The ends of single necklace of type II (Table II:6) are similar to those of necklaces of types I, III and V, i.e. with eye in one end and hook in the other. The difference between them lies in that the hook is bent from an oblong plate (the band of necklace of this type is triple and twisted from two wires). The necklaces of type IV are ended by oblong plates with ends wound into sigma-shaped eyes (Tables IV–VIII). The bands are double or triple, their twisting varies in number of wires. It is the most abundant type of late necklaces. They are found twice more than the rest.

Symbols or meaningless decorations are depicted in the plates of necklaces of types II and IV. In the single plate of necklace of type II, triangles and crosses of shape X are grouped from punched dots (Table II:6). In the plates of necklaces of type IV tiny hacks, dots and fringes are diversely composed. We distinguished 8 versions of compositions (Fig. 4). Their details in

certain plates of IV–type necklaces are identical to those seen in tin rings with rhombus-shaped eyelet.

The correlation data show (Fig. 1–3, 5) that the chronology of necklaces of all types may be defined to the 1st half of the 15th c. The clusters contain no definite data to allow dating the necklaces to the end of the 14th c. or the 2nd half of the 15th c.

The necklaces were found in female and children graves. The age of more than half women was not diagnosed, meanwhile the results of osteological diagnostics showed that usually older women were buried with necklaces. The age of several children buried with necklaces was not diagnosed. So far there are no data on burial of men with necklaces at the end of the 14th c. – the 15th c.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Correlation cluster of necklaces of type I: 1 – GDL small coin of type II, 2–3 – earrings, 4–11 – fibulae, 12 – bracelet, 13 – string of beads, 14 – pendant, 15–21 – rings, 22 – amulet, 23 – slate distaff, 24 – needle, 25 – pot, 26–27 – knives.

8 – Aleknų cemetery 22; 7, 10, 22 – Jakštaičių cemetery 166; 9, 20–21 – Jakštaičių cemetery 210; 3–4, 15, 19, 26 – Karmėlavos cemetery 31; 2, 6, 12–13, 16, 23–25 – Karmėlavos cemetery 67; 5, 17–18 Kuršų cemetery 37; 11, 27 – Perkūniškės cemetery 2; 14 – Rumšiškių cemetery 121.

Fig. 2. Correlation data of necklace of type II: 1 – string of shells kauri, 2–3 – ring-type fibulae, 4 – amulet, 5–7 – rings, 8 – knife of wooden scale.

1–8 – Jakštaičių cemetery 169.

Fig. 3. Correlation cluster of necklaces of III type: 1–5 – fibulae, 6–8 – rings, 9 – symbolic key, 10 – distaff, 11 – knife.

1–2, 4, 6, 9 – Paežerio cemetery 142; 3, 5, 7–8, 10–11 – Šlapgirio cemetery 10.

Fig. 4. Versions of plates in necklaces of type IV: 1 –

Jakštaičių cemetery 5, 2 – Jakštaičių cemetery 39, 3 – Jakštaičių cemetery 45, Paalksnių cemetery 29, 5 – Šlapgirio cemetery 9, 7 – Paežeris, 8 – hoard of Kretinga environs (?).

Fig. 5. Correlation cluster of necklaces of type IV: 1 – string of shells kauri and jingles, 2–12 – fibulae, 13–19 – rings, 20 – amulet, 21 – distaff, 22 – needle-case, 23 – link, 24 – tiny buttons, 25 – pot, 26–28 – knives.

7 – Aleknų cemetery 37; 3, 12 – Jakštaičių cemetery 5; 2, 6, 8, 16–18, 23–24 – Jakštaičių cemetery 39; 1, 9 – Jakštaičių cemetery 45; 15 – Kuršų cemetery 2; 19 – Kuršų cemetery 8, 13 – Kuršų cemetery 20; 4 – Kuršų cemetery 25; 5, 14 – Kuršų cemetery 46; 10, 25, 27 – Paalksnių cemetery 29; 11, 20, 26 – Paežerio cemetery 144; 21–22 – Šlapgirio cemetery 8; 28 – Šlapgirio cemetery 9.

Fig. 6. Necklace of type V from the Kontrimai manor.

MAP AND TABLES

Map I. Finding places of necklaces of the end of the 14th c. – 15th c.: 1 – Adakavas, 2 – Aleknai, 3 – Antininkai, 4 – Arglaičiai, 5 – Balčiai, 6 – Girgždutė, 7 – Jakštaičiai, 8 – Jonelaičiai, 9 – Karmėlava, 10 – Kontrimai, 11 – Kumpikai, 12 – Kuršai, 13 – Paalksniai, 14 – Paežeris, 15 – Paprūdys, 16 – Patumšaliai, 17 – Perkūniškė, 18 – Pribitka, 19 – Rumšiškės, 20 – Skuratovas, 21 – Šakarnia, 22 – Šilelis, 23 – Šlapgiris, 24 – Šulaičiai, 25 – Tolišiai, 26 – Ubiškė, 27 – Varniai, 28 – Vorobji.

Table I. Necklaces of type I: 1 – Aleknų cemetery 22, 2 – Jakštaičių cemetery 166 (LNM AR 539:364), 3 – Jakštaičių cemetery 210 (LNM AR 539:532), 4 – Karmėlavos cemetery 31 (VDKM 2038:49), 5 – Karmėlavos cemetery 67 (VDKM 2040:50), 6 – Kuršų cemetery 37 (ŠAM GEK 30.964/659).

Table II. Necklaces of type I: 1 – Paprūdžio cemetery 9 (LNM AR 635:26), 2 – Perkūniškės cemetery 2, 3 – Pribitkos cemetery 19 (LNM AR 640:95), 4 – Rumšiškių cemetery 121 (LNM AR 390:336), 5 – Šulaičių cemetery 27 (VDKM). Necklace of type II: 6 – Jakštaičių cemetery 169 (LNM AR 539:385).

Table III. Necklaces of type III: 1 – Kuršų cemetery 3 (ŽAM GEK 30.964/37), 2 – Paalksniai (LNM),

3 – Paežerio cemetery 142 (LNM AR 469:369), 4 – Skuratovas (LNM AR 241:1), 5 – Šakarnia (LNM), 6 – Šlapgirio cemetery 10 (LNM AR 468:43), 7 – Tolišiai (VDKM 1692:2).

Table IV. Necklaces of type IV: 1–2 – Adakavas (LNM AR 429:1–2), 3 – Aleknų cemetery 26, 4 – Aleknų cemetery 37, 5 – Arglaičiai (LNM AR 637:104), 6 – Balčiai (LNM AR 13:4).

Table V. Necklaces of type IV: 1 – Jakštaičių cemetery 5 (LNM AR 539:5), 2 – Jakštaičių cemetery 39 (LNM AR 539:63), 3 – Jakštaičių cemetery 45 (LNM AR 539:96), 4 – Jonelaičių cemetery 2 (LNM), 5 – hoard of Kretinga environs (?) (VDKM 1134:2), 6 – Kuršų cemetery 2 (ŽAM GEK 30.964/18).

Table VI. Necklaces of type IV: 1 – Kuršų cemetery 8 (ŽAM GEK 30.964/176), 2 – Kuršų cemetery 20 (ŽAM GEK 30.964/300), 3 – Kuršų cemetery 25 (ŽAM GEK 30.964/379), 4 – Kuršų cemetery 46 (ŽAM GEK 30.964/1007), 5–6 – Kuršai (ŽAM).

Table VII. Necklaces of type IV: 1 – Paalksnių cemetery 29 (LNM), 2–3 – Paalksniai (LNM), 4 – Paežerio cemetery 144 (LNM AR 469:388), 5 – Paežeris (LNM AR 469:437), 6 – Paprūdžio cemetery 35 (LNM AR 635:75), 7 – Patumšaliai (LNM AR 28:31–33).

Table VIII. Necklaces of type IV: 1 – Pribitkos cemetery 59 (LNM AR 640:281), 2 – Pribitkos cremation grave 1 (LNM AR 640:328–332), 3 – Šlapgirio cemetery 8 (LNM AR 468:13), 4 – Šlapgirio cemetery 9 (LNM AR 468:31), 5 – Ubiškė (LNM AR 605:1), 6 – Vorobji (LNM AR 236:1).

Table IX. Not classified necklaces: 1–3 – Balčiai (LNM AR 13:1–3), 4 – Girgždutė (LNM AR 681:1), 5 – Jakštaičių cemetery 73 (LNM AR 539:159), 6 – Jakštaičių cemetery 151 (LNM AR 539:324).

Table X. Not classified necklaces: 1 – Paalksnių cemetery 25 (LNM), 2 – Paalksnių cemetery 34 (LNM), 3 – Paalksniai (LNM), 4 – Rumšiškių cemetery 45 (LNM AR 390:106), 5 – Šilelio cemetery 13 (VDKM).

ILIUSTRACIJŲ AUTORIAI IR ŠALTINIAI

Autoriaus nuotraukos ir kartografija – 1:1, 5, 14–19 pav., 3:1–3 pav., 5:2–6, 12–15, 19 pav., 1 žem., III:3 lent., VII:4 lent.

Antoniewicz, 1930 – III:4 lent.

- Bešėnienė, 1977 š – 1:8 pav., 5:7 pav., I:1 lent., IV:3–4 lent.
- Dakanis, 1999š – 1:11, 27 pav., II:2 lent.
- Kulikauskienė, Rimantienė, 1958 – III:5 lent.
- Kviatkovskaja, 1998 – VIII:6 lent.
- LIIR – 1:9, 22 pav., 2 pav., 4:2, 6 pav., 5:1, 8, 16–18, 23–24 pav., I:2–3 lent., II:6 lent., III:6 lent., V:1–4 lent., VIII:3–4, X:5 lent.
- LNMMK – 1:7, 10, 20–21 pav., 3:4–11 pav., 4:1, 3, 5, 7 pav., 5:9, 11, 20–22, 26, 28 pav., II:1, 3–4 lent., IV:1–2, 5–6 lent., VII:5–7 lent., VIII:1–2, 5 lent., IX:1–6, X:4 lent.
- Michelbertas, 1994 š – VII:2 lent.
- Michelbertas, 1997 š – X:1 lent.
- Michelbertas, 1999 š – 4:4 pav., 5:25, 27 pav., III:2 lent., VII:1, 3 lent., X:2–3 lent.
- Mičiūno Romo nuotraukos – 1:4, 6 pav.
- Puzinas, 1938 – 4:8 pav., V:5 lent.
- Rickevičiūtė, 1985š – II:5 lent.
- Rimantienės Rimutės archyvas – 6 pav.
- VDKM – 1:2–3, 12–13, 23–26 pav., I:4–5 lent., III:7 lent.
- ŽAM – I:6 lent., III:1 lent., V:6 lent., VI:1–6 lent.